

ΔΕΟ 10

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

«ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΕΦ. 3-8»

Ακαδημαϊκό Έτος : 2020-2021

Αναλυτικές Σημειώσεις

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

«ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΕΦ. 3-5»

(ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΛΙΝΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ)

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 3 - Το Σύνταγμα ως μήτρα της έννομης τάξης	5
3.1 Σύνταγμα - Έννοια – Ορισμός.....	5
3. 2. Η Ουσιαστική έννοια του Νόμου.	7
3. 3 Διατάξεις	10
3.4 Κανόνες	11
3.5 Νομικές αρχές και θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές- Διακρίσεις θεμελιωδών συνταγματικών αρχών.....	12
3.6 Θεμελιώδης αρχές διαφοροποίηση από τις οργανωτικές αρχές του Συντάγματος.....	13
3.7 Ιεραρχικής θέση των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών με άλλους συνταγματικούς κανόνες.....	14
3.8 Τα όργανα του κράτους.....	15
3.9 Διάκριση κρατικών οργάνων.	16
3.10 Πηγές Δικαίου.....	16
3.11 Οι πηγές του εθνικού (συνταγματικού) δικαίου: τυπολογία.....	19
3.13 Η διαδικασία παραγωγής των τυπικών νόμων	23
3.14 Κανονιστική αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας	24
3.15 Η πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου.	25
3.16 Το Συνταγματικό έθιμο – Συλλογική σύμβαση εργασίας-Νομολογία	27
3.17 Σύνταγμα & Διεθνές Δίκαιο.....	29
3.17. ΤΟ Ενωσιακό Δίκαιο ή Ευρωπαϊκό Δίκαιο ή Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	30
Κεφάλαιο 4 Κοινωνικό κράτος δικαίου και διάκριση των λειτουργιών.....	31
4.1 Το κράτος Δικαίου.....	32

4.2 Εκφάνσεις του κράτους δικαίου (υπό την τυπική έννοια).....	33
4.3 Ανεξάρτητο σύστημα δικαιοσύνης.....	34
4.4 Ο Έλεγχος Αντισυνταγματικότητας.....	34
4.5 Η Αρχή της Διάκρισης των Λειτουργιών.....	35
4.6 Η έννοια και το περιεχόμενο των τριών λειτουργιών.....	37
4.7 Η αρχή του Κοινωνικού κράτους.....	42
Κεφάλαιο 5.....	43
5.1 Το δημοκρατικό πολίτευμα.....	43
5.2 Η Έννοια του Πολιτεύματος.....	44
5.3 Η λαϊκή κυριαρχία ως θεμέλιο του πολιτεύματος.....	45
5.4 Η αντιπροσωπευτική αρχή.....	46
5.5 Εκλογικό σώμα.....	48
5.6 Αρχές της ψήφου και της ψηφοφορίας.....	49
5.7 Η αρχή της καθολικής ψηφοφορίας φορείς του εκλογικού δικαιώματος.....	49
5.8 Εκλογικό σύστημα.....	50
5.9 Πολιτικά Κόμματα.....	51
5.10 Θεσμοί ημι-άμεσης δημοκρατίας.....	52
5.11 Λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία.....	52
5.12 Δημοψήφισμα.....	53
Κεφάλαιο 6 : Βουλή, Κυβέρνηση, Πρόεδρος της Δημοκρατίας.....	55
6.1 Η βουλή.....	55
6.2 Κοινοβουλευτικός έλεγχος.....	58
6.3 Κυβέρνηση.....	59
6.4 Η απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της.....	61

6.5 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.....	62
6.6 Πρωθυπουργός.....	66
6.7 Μέλη της Κυβέρνησης.....	68
7ο Κεφάλαιο: Η λειτουργία του κοινοβουλευτικού συστήματος	71
7.1 Η Αρχή της Προεδρευόμενης Δημοκρατίας.....	71
7.2 Η Κοινοβουλευτική Αρχή	72
7.3 Η αρχή της Δεδηλωμένης.....	72
7.4 Η παροχή ψήφου εμπιστοσύνης από την βουλή.....	74
7.5 Η Κοινοβουλευτική αρχή καθ' όλη τη διάρκεια της Κυβερνητικής Θητείας	75
7.6 Η διάλυση της βουλής.....	76
Κεφάλαιο 8: Αναθεώρηση, τροποποίηση και εγγυήσεις τήρησης και προστασίας του Συντάγματος	77
8.1 Η αναθεώρηση του τυπικού Συντάγματος γίνεται αποκλειστικά με βάση μια αυστηρή και τυπική διαδικασία.	77
8.2 Γενικές εγγυήσεις τήρησης του Συντάγματος.....	79
μερος β.....	80
κεφαλαίο 2.....	83

3.1 Σύνταγμα - Έννοια – Ορισμός

Γνωστικό αντικείμενο του συνταγματικού δικαίου είναι το Σύνταγμα, ο γραπτός δηλαδή κώδικας κανόνων με αυξημένη τυπική δύναμη, που καθορίζει τα όργανα του κράτους, τις αρμοδιότητες και τις μεταξύ τους σχέσεις, τη θέση του ανθρώπου, του πολίτη και των κοινωνικών ομάδων απέναντι στην κρατική εξουσία και τη σχέση της εσωτερικής προς τη διεθνή και την κοινοτική έννομη τάξη.

Σύνταγμα είναι ο γραπτός, σε ιδιαίτερο κείμενο διατυπωμένος, υπέρτατος, γενικός, καθολικός, θεμελιώδης νόμος, που έχει τεθεί με ειδική διαδικασία, ρυθμίζει τη συνολική κοινωνική, πολιτική, οικονομική ζωή και έννομη τάξη, έχει αυξημένη τυπική δύναμη και μεταβάλλεται με διαδικασία δυσχερέστερη της προβλεπόμενης για τους κοινούς νόμους, των οποίων ιεραρχικά προΐσταται

Το Σύνταγμα έχει δύο διαστάσεις ουσιαστική και τυπική και κάθε μία αποτελείται από τρία στοιχεία.

Τα τυπικά στοιχεία του Συντάγματος είναι τα εξής: α) Το Σύνταγμα είναι *γραπτός νόμος (lex scripta)*. Είναι δυνατόν να υπάρχουν άγραφοι - εθιμικοί κανόνες, όχι όμως και άγραφο Σύνταγμα στο σύνολό του.

β) το Σύνταγμα είναι *αυστηρός νόμος (dura lex)*, δηλαδή αναθεωρείται από τον αναθεωρητικό και όχι από τον κοινό νομοθέτη και κατά διαδικασία δυσχερέστερη εκείνης των νόμων.

γ) Το Σύνταγμα είναι ο *υπέρτατος νόμος (suprema lex)*. Ως ανώτατος νόμος το Σύνταγμα βρίσκεται στην κορυφή της ιεραρχίας της έννομης τάξης. Οι συνταγματικοί κανόνες είναι τυπικά ανώτεροι από τους κανόνες του κοινού δικαίου.

✦ **Τα ουσιαστικά στοιχεία του Συντάγματος είναι τα εξής:**

α) Το Σύνταγμα είναι "*νόμος*" (*lex*). Με τον όρο Σύνταγμα αποδίδεται ένα σύνολο κανόνων δικαίου. Το Σύνταγμα είναι ο θεμελιώδης νόμος (*lex fundamentalis*), ο οποίος περιλαμβάνει το σύνολο των βασικών κανόνων, δηλαδή των κανόνων που έχουν τη μεγαλύτερη σημασία.

β) Το Σύνταγμα είναι *γενικός νόμος* (*lex generalis*) είναι ο νόμος, στον οποίο περιέχονται οι κανόνες με τη μεγαλύτερη ευρύτητα και επομένως με τη μεγαλύτερη σημασία.

γ) Το Σύνταγμα είναι ο *καθολικός νόμος* (*lex universalis*), δηλαδή ρυθμίζει το σύνολο της έννομης τάξης, τόσο τη δημόσια όσο την ιδιωτική περιοχή.

β) Συνταγματικό Δίκαιο

αα) Έννοια

Το Συνταγματικό δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων του εσωτερικού δικαίου, που έχουν αυξημένη τυπική δύναμη απέναντι στο κοινό δίκαιο (δηλαδή απέναντι στους νόμους και στις κανονιστικές πράξεις της διοίκησης). Οι συνταγματικοί κανόνες βρίσκονται κυρίως στο Σύνταγμα, αλλά και σε άλλα κείμενα. Κατά παράδοση το συνταγματικό δίκαιο κατατάσσεται στο δημόσιο δίκαιο. Οι συνταγματικοί κανόνες ρυθμίζουν την οργάνωση και λειτουργία της δημόσιας εξουσίας, αλλά και της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής.

ββ) Πηγές

Οι κατά παράδοση πηγές του συνταγματικού δικαίου είναι:

- το τυπικό Σύνταγμα (δηλαδή οι κανόνες που εμπεριέχονται στο σώμα του Συντάγματος και οι άλλοι κανόνες με αυξημένη τυπική δύναμη),
- ο τυπικός νόμος,
- ο Κανονισμός της Βουλής,
- τα κανονιστικά διατάγματα και οι άλλες κανονιστικές πράξεις της διοίκησης,
- το έθιμο,
- το διεθνές δίκαιο και το κοινοτικό δίκαιο,

- η νομολογία του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 100 του Συντάγματος.

γ) Τυπικές μορφές συνταγματικών κανόνων

Οι συνταγματικοί κανόνες εμφανίζονται στον εξωτερικό κόσμο με διάφορες μορφές. Περιλαμβάνονται καταρχήν στο ίδιο το κείμενο του Συντάγματος, αλλά και σε άλλα κείμενα, όπως στα ψηφίσματα και στις συντακτικές πράξεις, αλλά και στους νόμους με αυξημένη τυπική δύναμη. Τα συνταγματικά έθιμα είναι άγραφοι συνταγματικοί κανόνες.

δ) Το ισχύον Σύνταγμα

Κατά την περίοδο της ελληνικής επανάστασης ψηφίστηκαν τρία Συντάγματα: Το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822), Το Σύνταγμα του Άστρους (1823) και το Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827). Το έτος 1832 συντάχθηκε το λεγόμενο "ηγεμονικό" Σύνταγμα. Το έτος 1844 ψηφίστηκε το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα, που εφαρμόστηκε. Το επόμενο ελληνικό Σύνταγμα του έτους 1864, αναθεωρήθηκε το 1911. Το δημοκρατικό Σύνταγμα του έτους 1927 προέβλεπε αιρετό ανώτατο άρχοντα, Πρόεδρο Δημοκρατίας. Μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952. Μετά την απομάκρυνση της τελευταίας δικτατορίας ψηφίστηκε το ισχύον Σύνταγμα του έτους 1975, το οποίο υπέστη δύο αναθεωρήσεις το 1986 και 2001. Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη η τρίτη αναθεώρηση του ισχύοντος Συντάγματος.

3. 2. Η Ουσιαστική έννοια του Νόμου.

Νόμος είναι το σύνολο κανόνων δικαίου, το οποίο ψηφίζεται από τη Βουλή, εκδίδεται και δημοσιεύεται σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει το Σύνταγμα. Κάθε νόμος προσδιορίζεται ειδικά με αριθμό και τίτλο και ρυθμίζει ένα ή περισσότερα θέματα. Με τη λέξη νόμος προσδιορίζεται η προέλευση των κανόνων δικαίου (από τη Βουλή) και η συγκεκριμένη θέση του στην έννομη τάξη (κατώτερη του Συντάγματος).

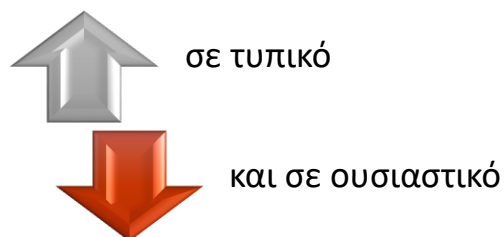
Ως ουσιαστικό νόμο ορίζουμε ένα ενιαίο σύνολο κανόνων δικαίου με γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα, ανεξάρτητα από τον τύπο που έχει προσλάβει, δηλαδή από το όργανο που τον εξέδωσε και τη διαδικασία θέσπισής του.

Η παραγωγή των νόμων εκτυλίσσεται σε δύο στάδια: αφενός μεν την ψήφιση και αφετέρου την έκδοση / δημοσίευση. Τους νόμους ψηφίζει η Βουλή, κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στα άρθρα 70 έως 77 του Συντάγματος και εκδίδονται / δημοσιεύονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 42 Σ.

Μπορεί η θέσπιση του νόμου να είναι σκοπός και αντικείμενο της νομοθετικής λειτουργίας, ωστόσο, η έννοιά του δεν είναι στατική, αλλά μεταβάλλεται. Η οριοθέτηση της έννοιας του νόμου συμπορεύεται με την οριοθέτηση της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής λειτουργίας.

Έτσι, ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα και υπό την επίδραση θεωριών που αναπτύχθηκαν σε άλλες έννομες τάξεις (ιδίως τη γερμανική) εισήχθη η διάκριση μεταξύ του τυπικού και του ουσιαστικού νόμου. Η διάκριση αυτή είχε ως κριτήριο τα εξωτερικά χαρακτηριστικά και τη διαδικασία παραγωγής των νομικών ρυθμίσεων.

Διάκριση του νόμου:

Ο ουσιαστικός νόμος ορίζεται ένα σύνολο κανόνων δικαίου με γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα, ανεξάρτητα από τον τύπο του, δηλαδή από το όργανο που τον έκδωσε και τη διαδικασία θέσπισης του. Ένας πιο ευρύς ορισμός θεωρεί τον ουσιαστικό νόμο, κάθε πράξη της κρατικής εξουσίας με την οποία τίθεται κανόνας που ρυθμίζει την εξωτερική συμπεριφορά των ανθρώπων.

Τυπικός νόμος είναι κάθε πράξη της πολιτείας, άσχετα από το αν περιέχει κανόνες δικαίου, που θεσπίζεται από τα νομοθετικά όργανα της πολιτείας (Βουλή και Πρόεδρος Δημοκρατίας) σύμφωνα με τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία νομοθετικής παραγωγής.

Συνεπώς, τυπικός νόμος θεωρείται κάθε πράξη που ψηφίζει η Βουλή και εκδίδει και δημοσιεύει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι γενικό χαρακτήρα έχει κάθε κανόνας δικαίου, εφόσον ρυθμίζει νομικά την κατάσταση όλων των ατόμων που εμπίπτουν στις προϋποθέσεις του, χωρίς να είναι εκ των προτέρων δυνατός ο προσδιορισμός των ατόμων αυτών (του αριθμού ή της ταυτότητάς τους).

Αφηρημένο χαρακτήρα έχει μία νομική ρύθμιση όταν είναι διατυπωμένη έτσι ώστε να καλύπτει έναν απροσδιόριστο αριθμό ομοίων περιπτώσεων, χωρίς να διαφοροποιεί τη μεταχείρισή τους ανάλογα με τα πρόσωπα που μπορεί παροντικά ή μελλοντικά να υπαχθούν σε αυτή.

Είναι προφανές ότι ο γενικός και αφηρημένος χαρακτήρας του νόμου υπηρετεί και την αρχή της ισότητας, υπό την έννοια της όμοιας μεταχείρισης των ουσιαδώς όμοιων περιπτώσεων. Ουσιαστικοί είναι οι νόμοι που υπακούν στις παραπάνω προϋποθέσεις ανεξάρτητα από το όργανο που τους εξέδωσε και τη διαδικασία έκδοσής τους.

3.3 Διατάξεις

Το «δομικό υλικό» των πηγών του δικαίου είναι οι διατάξεις. Διάταξη είναι μία ολοκληρωμένη πρόταση που εκφέρεται γλωσσικά και γραπτά και εμπεριέχει μία κανονιστική επιταγή (απαγορεύει, επιτάσσει ή επιτρέπει συγκεκριμένη συμπεριφορά). Οι διατάξεις είναι οργανωμένες σε συστάδες με λογική συνοχή και συνέχεια συγκροτώντας ένα άρθρο, που διέπεται από λογική ενότητα περιεχομένου.

Ειδικότερα, συνταγματική διάταξη είναι, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει ο Μανιτάκης, κάθε γραπτή γλωσσική εκφορά μιας κανονιστικής επιταγής, η οποία εμπεριέχεται στο Σύνταγμα και ορίζει συμπεριφορές, καθορίζει αρμοδιότητες και προβλέπει διαδικασίες. Οι συνταγματικές διατάξεις συνιστούν το αναπόσπαστο μέρος του γραπτού κειμένου και είναι αποτυπωμένες στο κείμενο του γραπτού Συντάγματος, περιέχονται στις αριθμημένες παραγράφους των άρθρων του και στις μη αριθμημένες υποδιαίρέσεις του. Επίσης, γίνονται αντικείμενο ερμηνείας κάθε φορά που χρειάζεται να εφαρμοστούν, ενώ επιπλέον, ανήκουν στο θετικό δίκαιο. Και στο Σύνταγμα οι διατάξεις είναι στοιχισμένες σε άρθρα. Στις συνταγματικές διατάξεις αποτυπώνονται και οι θεμελιώδεις αρχές και από τις διατάξεις απορρέουν οι θεμελιώδεις κανόνες.

3.4 Κανόνες

Όταν η διάταξη καλείται σε εφαρμογή, συνάγεται από αυτήν ερμηνευτικά ένας (τουλάχιστον) κανόνας δικαίου (ενίοτε και περισσότεροι). Πρόκειται για το νόημα της διάταξης και τη συγκεκριμένη επιταγή ή απαγόρευση ή εξουσιοδότηση που εμπεριέχεται σε αυτήν. Ειδικότερα, ένας συνταγματικός κανόνας είναι η αφηρημένη διατύπωση μιας κανονιστικής επιταγής και συνάγεται ερμηνευτικά από μία ή περισσότερες συνταγματικές διατάξεις, ενόψει της πραγματικής ή υποθετικής εφαρμογής τους.

Η μετάβαση από τη συνταγματική διάταξη στον συνταγματικό κανόνα συντελείται μέσω της ερμηνείας κατ' ενάσκηση της κρατικής εξουσίας, χωρίς όμως να απαγορεύεται η διατύπωση προτάσεων για το κανονιστικό περιεχόμενο διατάξεων από οποιονδήποτε ερμηνευτή του δικαίου, ακόμη και μεμονωμένο πολίτη. Συνεπώς, ο συνταγματικός κανόνας αφορά μία από τις σημασίες που παίρνει η συνταγματική διάταξη μέσω της ερμηνευτικής διαδικασίας.

Ο κανόνας δικαίου, λοιπόν, αφορά σε συγκεκριμένη, κάθε φορά, περίπτωση και εξάγεται από την ή τις συνταγματικές διατάξεις, ενόψει συγκεκριμένων βιοτικών περιστατικών. Με άλλα λόγια, ένας συνταγματικός κανόνας εφαρμοστέος σε μία συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να προκύπτει από πλείονες διατάξεις. 104 Αντίστροφα, από κάθε συνταγματική διάταξη είναι δυνατό να συναχθούν περισσότεροι και απροσδιόριστοι εκ των προτέρων κανόνες. Οι εν λόγω κανόνες έχουν πληρότητα σε αντίθεση με τις διατάξεις που μπορεί να εμφανίζονται ελλειπτικές. Τέλος, οι κανόνες δικαίου λειτουργούν ως διαμεσολαβητές μεταξύ μιας θεμελιώδους συνταγματικής αρχής και των υπό ρύθμιση συνταγματικών περιστατικών της υπόθεσης

3.5 Νομικές αρχές και θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές- Διακρίσεις θεμελιωδών συνταγματικών αρχών.

Νομική αρχή είναι μια επιταγή δικαίου που δεν μπορεί να τύχει άμεσης εφαρμογής χωρίς την εξειδίκευσή της σε συγκεκριμένους κανόνες.

Εφόσον το Σύνταγμα νοείται και ως ο θεμελιώδης νόμος του κράτους εμπεριέχει και αυτό θεμελιώδεις αρχές. Πρόκειται για τη δημοκρατική και αντιπροσωπευτική αρχή, την κοινοβουλευτική και την αρχή της προεδρευόμενης δημοκρατίας, και τις αρχές της διάκρισης των λειτουργιών και του κοινωνικού κράτους δικαίου.

Ο χαρακτήρας τους ως θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος προκύπτει είτε με βάση το τυπικό κριτήριο, ακριβώς επειδή προβλέπονται στο Σύνταγμα, είτε με βάση το ουσιαστικό κριτήριο, λόγω του κεντρικού νοηματικού, πολιτικού και θεσμικού τους ρόλου, για τη συγκρότηση του κράτους και της έννομης τάξης. Συνδυαστικά, ο θεμελιώδης χαρακτήρας προκύπτει πρωτίστως από την καταστατική σημασία τους, από άποψη περιεχομένου, για τη συνοχή και ερμηνεία των δικαιικών κανόνων, και δευτερευόντως από την ένταξή τους στο τυπικό Σύνταγμα. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο θεμελιώδης χαρακτήρας μιας αρχής δεν είναι αμετάκλητος, μπορεί δε να επεκταθεί και σε άλλες αρχές, ενόψει νέων ιστορικών κοινωνικοπολιτικών δεδομένων.

Οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές καταρχήν ανευρίσκονται αφηρημένα και δεν εφαρμόζονται άμεσα σε πραγματικά περιστατικά, αλλά προϋποθέτουν τη μεσολάβηση συνταγματικής διάταξης ή κανόνα. Επίσης, χρησιμεύουν για να στηρίξουν την εφαρμογή ή τη διάπλαση προς εφαρμογή σε μία συγκεκριμένη περίπτωση ενός ειδικού κανόνα και φωτίζουν το νόημα των υπό ερμηνεία συνταγματικών ή νομοθετικών διατάξεων, προσανατολίζοντας τον ερμηνευτή στην επιλογή ορισμένων ερμηνευτικών προτάσεων του.

Οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές έχουν θεμελιακή σημασία για την όλη έννομη τάξη και λειτουργούν ενοποιητικά για τον κοινωνικό σχηματισμό (πολιτική σημασία θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος). Σε περίπτωση νοηματικής ένταξης των

θεμελιωδών αρχών του πολιτεύματος είτε μεταξύ τους είτε με ειδικότερους κανόνες η ερμηνεία του Συντάγματος ενοποιείται με τη μέθοδο της πρακτικής εναρμόνισης (Konrad Hesse), δεδομένου ότι ο συνταγματικός νομοθέτης θέσπισε τις θεμελιώδεις αρχές επειδή θέλησε να ισχύουν εν τη συνθέσει τους και ερμηνευόμενες κατά τρόπο που το νόημα της μιας να συμπληρώνει το νόημα της άλλης (ερμηνευτική σημασία των θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος).

✦ **Οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές διακρίνονται σε ρητές και σιωπηρές.**

- ✓ Ρητές είναι αυτές που βρίσκονται αποτυπωμένες στο σύνταγμα, οι οποίες μπορεί να έχουν ανυψωθεί από γενικές αρχές του κοινού δικαίου σε συνταγματικές αρχές, όπως λόγου χάρη η αυτονομία της ιδιωτικής βούλησης.
- ✓ Ενώ άρρητες ή σιωπηρές είναι αυτές που διαπλάθονται συνήθως από τη θεωρία και γίνονται αποδεκτές από τη νομολογία, οπότε και αποκτούν τυπική ισχύ και αξία ανάλογη με τις ρητές (πχ αρχή της ασφάλειας του δικαίου).

Περαιτέρω, οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές μπορεί να αφορούν είτε τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, να σχετίζονται δηλαδή με την οργάνωση και τη λειτουργία των συνταγματικών οργάνων, είτε το σύνολο της έννομης τάξης, να αναφέρονται δηλαδή στον τρόπο παραγωγής και εφαρμογής των κανόνων δικαίου από τον νομοθέτη, τη διοίκηση και την εκτελεστική εξουσία και τέλος να ρυθμίζουν τις σχέσεις κράτους-ατόμων και ατόμων μεταξύ τους. Κατά τον Τσάτσο, ο όρος θεμελιώδεις αρχές του συντάγματος έναντι του πολιτεύματος υποδηλώνει ότι αυτές οι αρχές δεν έχουν προσυνταγματικό χαρακτήρα, αλλά οφείλουν την ύπαρξή τους στις συγκεκριμένες επιλογές του συντακτικού νομοθέτη

3.6 Θεμελιώδης αρχές διαφοροποίηση από τις οργανωτικές αρχές του Συντάγματος

Ο όρος οργανωτικές βάσεις του κράτους ή του πολιτεύματος σχετίζεται με, την κρατούσα πριν την μεταπολίτευση, πολιτειακή πρόσληψη του Συντάγματος, το οποίο αντιμετωπιζόταν κυρίως ως οργανωτικό θεμέλιο του κράτους. Εξάλλου, ο όρος

«οργανωτικές αρχές του πολιτεύματος» επέτρεπε να υπαχθούν σε αυτές και αρχές όπως η μοναρχική, ως βάση ενός καθεστώτος απόλυτης μοναρχίας, καθώς αφορούσαν την οργάνωση του κράτους, και όχι τη σχέση με τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες. Εξάλλου, ο όρος «θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος» σηματοδοτεί ότι στη μορφή του πολιτεύματος δεν συγκαταλέγονται μόνο αρχές στενά οργανωτικές, αλλά και ουσιαστικές, όπως η αρχή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Από την άλλη, ο όρος «θεμελιώδεις αρχές του συντάγματος» δηλώνει τη μετατόπιση της ενέργειάς τους από τη συστατική στιγμή του Συντάγματος στην κανονιστική του σημασία, η οποία ξεδιπλώνεται κυρίως κατά την ισχύ και εφαρμογή τους. Αποτελεί συνέπεια της εδραίωσης του κοινοβουλευτικού και δημοκρατικού χαρακτήρα του πολιτεύματος, μετά την μεταπολίτευση. Τέλος, υπονοεί την κανονιστική κατά βάση σύλληψη, η οποία βέβαια είναι ανοικτή σε μια νομική ερμηνευτική προσέγγιση.

3.7 Ιεραρχικής θέσης των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών με άλλους συνταγματικούς κανόνες.

Το ερώτημα σχετικά με τη θέση των συνταγματικών αρχών στην ιεραρχία των πηγών και κανόνων δικαίου σχετίζεται με την ουσία, το περιεχόμενό τους, ως γενικών αρχών του δικαίου και την ερμηνευτική τους λειτουργία, που αναφέρθηκε παραπάνω.

Με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά τους, στις αρχές στη Γερμανία υποστηρίχθηκε μεταπολεμικά ότι υπάρχουν συνταγματικές αρχές και συνταγματικοί κανόνες που έχουν ανώτερο τυπικό κύρος σε σχέση με άλλες συνταγματικές διατάξεις, διότι ενσωματώνουν αρχές και αξίες ακατάλυτες και απαραβίαστες. Αν αυτό ίσχυε, τότε θα ήταν θεωρητικά δυνατή και η ύπαρξη ειδικότερων συνταγματικών διατάξεων που έρχονται σε αντίθεση με τις θεμελιώδεις αυτές συνταγματικές αρχές, και άρα σε αυτή την περίπτωση θα ήταν αντισυνταγματικές. Η θεωρητική αυτή κατασκευή, όμως, εντέλει δεν επικράτησε ούτε στη γενέτειρά της ούτε στην Ελλάδα.

Στη χώρα μας, η πρώτη πειστική αντίκρουση της εν λόγω θεωρίας δόθηκε ήδη από τον Μάνεση το 1956, ο οποίος υποστήριξε ότι είναι νομικά αδιανόητη η ύπαρξη αντισυνταγματικών διατάξεων του Συντάγματος, δηλαδή διατάξεων που αντίκεινται σε άλλες διατάξεις, οι οποίες λόγω χάρη θεσπίζουν ανώτερες αξίες ή αρχές. Πιο πειστική φάνηκε η σκέψη ότι οι τυχόν μη εναρμονισμένες προς τις θεμελιώδεις συνταγματικές

αρχές διατάξεις του Συντάγματος δεν είναι αντισυνταγματικές, αλλά απλώς εξαιρέσεις των αρχών του, θεσπιζόμενες ηθελημένα από τον ίδιο το συντακτικό νομοθέτη, οι οποίες σαν τέτοιες εισάγουν αποκλίσεις και άρα πρέπει να ερμηνεύονται στενά.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι όλες οι συνταγματικές διατάξεις είναι νομικά ισότιμες και ισόκυρες, ενώ ο θεμελιώδης χαρακτήρας ορισμένων αρχών δεν διαφοροποιεί την νομική τους αξία από τις άλλες συνταγματικές διατάξεις. Διαφορετικά θα υπήρχε ο κίνδυνος το Δικαστήριο ή και οποιοδήποτε κρατικό όργανο είχε ανάλογη αρμοδιότητα να προέβαινε σε κατάργηση ή αδρανοποίηση των θεωρούμενων ως αντισυνταγματικών αυτών διατάξεων και έτσι να υποκαθιστούσε τον συντακτικό ή αναθεωρητικό νομοθέτη.

3.8 Τα όργανα του κράτους

Κρατικό όργανο είναι το θεσμικό υποκείμενο αρμοδιοτήτων που συγκροτείται και λειτουργεί με βάση κανόνες δικαίου και μέσα στο πλαίσιο αυτό, εκφράζει τη βούληση της πολιτείας ή κατ' άλλο ορισμό μια συγκεκριμένη δέσμη από αρμοδιότητες που ασκείται από ένα θεσμικό όργανο.

Αρμοδιότητα είναι η ικανότητα που απονέμει το δίκαιο στο κρατικό όργανο για την εκτέλεση ενός έργου. Συνδέει το όργανο με το κράτος. Οι πράξεις των οργάνων καθορίζονται από κανόνες δικαίου και άρα υπακούουν στην αρχή της νομιμότητας.

Οι πράξεις των οργάνων καθορίζονται από κανόνες δικαίου και άρα υπακούουν στην αρχή της νομιμότητας, και άρα πράξεις των φορέων των οργάνων που δεν εμπίπτουν στη δέσμη αρμοδιοτήτων που συγκροτούν το όργανο δεν δεσμεύουν το κράτος. Επιπλέον, δεν μπορεί να γίνει λόγος για «δικαίωμα» ενός κρατικού οργάνου, αλλά για αρμοδιότητα που ασκείται για λογαριασμό του κράτους. Τέλος, το όργανο δεν μπορεί να απεμπολήσει την αρμοδιότητά του ή να την μεταβάλει, επεκτείνοντας, συρρικνώνοντας ή μεταβιβάζοντάς την.

3.9 Διάκριση κρατικών οργάνων.

Με κριτήριο τον τρόπο διαμόρφωσης της βούλησης του οργάνου και άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας διακρίνεται σε απλό και αυτοτελές που εκφράζει τη βούληση του χωρίς τη βοήθεια άλλου οργάνου.

Με κριτήριο τον αριθμό των φυσικών προσώπων που συγκροτούν κάθε όργανο διακρίνεται σε μονοπρόσωπο και συλλογικό, όπου σε αυτήν την τελευταία περίπτωση τα φυσικά πρόσωπα που απαρτίζουν το συλλογικό όργανο είναι μέλη του οργάνου και όχι όργανα του κράτους.

Με κριτήριο τον τρόπο με τον οποίο αναδεικνύονται οι φορείς του κάθε οργάνου και οι σχέσεις που υφίστανται μεταξύ περισσότερων οργάνων είναι δυνατό να διακριθούν σε αναδεικνύοντα (εκείνα που αναδεικνύουν άλλα κρατικά όργανα δια εκλογής ή διορισμού) και σε αναδεικνυόμενα (αυτά που αναδεικνύονται από τα αναδεικνυόμενα)

Άμεσα είναι τα όργανα που η συγκρότηση και οι αρμοδιότητες τους, προβλέπονται και ρυθμίζονται κατά βάση απευθείας από το Σύνταγμα και δεν βρίσκονται σε σχέση ιεραρχικής εξάρτησης από άλλα κρατικά όργανα.

Έμμεσα είναι εκείνα των οποίων η συγκρότηση και οι αρμοδιότητές τους προβλέπονται και ρυθμίζονται κατά βάση απευθείας από το Σύνταγμα.

Τέλος τα όργανα διακρίνονται σε **συνταγματικά** και **λοιπά όργανα**.

Συνταγματικά είναι μόνο εκείνα τα όργανα, που η ιδιαίτερη φύση και η λειτουργία τους επιδρούν κατά τρόπο ενοποιητικό στο κράτους.

3.10 Πηγές Δικαίου

Πηγές δικαίου είναι οι ειδικότερες μορφές, ο τύπος τον οποίο ενδύονται οι νομικές πράξεις που εμπεριέχουν κανονιστικές ρυθμίσεις. Κανονιστική είναι μία ρύθμιση με

γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα και νομικά δεσμευτική ισχύ για ένα αφηρημένα οριζόμενο σύνολο ανθρώπων.

Οι πηγές του δικαίου εκφράζουν τη βούληση ενός δικαιοπαραγωγικού οργάνου, η οποία εκφέρεται με τη μορφή της διάταξης, όπου και αποτυπώνεται η κανονιστική θέληση του δημιουργού της πράξης. Άρα, οι πηγές δικαίου εμπεριέχουν διατάξεις, οι οποίες μορφολογικά κατατάσσονται σε άρθρα, και από τις οποίες απορρέουν ερμηνευτικά νομικά δεσμευτικοί κανόνες. Το σύνολο των πηγών του δικαίου συγκροτούν το σύνολο της έννομης τάξης.

Πηγή του δικαίου είναι η ειδική μορφή (ή τύπος) με την οποία εκδηλώνεται η διαδικασία παραγωγής μιας ειδικής κατηγορίας κανόνων δικαίου.

Μήτρα παραγωγής και αναγνώρισης των πηγών δικαίου είναι και πάλι το Σύνταγμα. Με άλλα λόγια, μόνον εκείνες οι μορφές νομικών επιταγών αναγνωρίζονται ως έχουσες νομικά δεσμευτική ισχύ που προβλέπονται από το ίδιο το Σύνταγμα.

Οι πηγές του δικαίου μπορεί να είναι γραπτές ή άγραφες.

α) Γραπτές πηγές του δικαίου είναι: το Σύνταγμα, η διεθνής συνθήκη, ο νόμος και η κανονιστική πράξη της διοίκησης.

β) Άγραφη πηγή του δικαίου είναι οι διεθνώς αναγνωρισμένοι κανόνες διεθνούς δικαίου, το έθιμο και, ιστορικής μάλλον αξίας, η συνταγματική συνθήκη . Κάθε πηγή του δικαίου συνίσταται και σε διαφορετική διαδικασία παραγωγής νομικά δεσμευτικών κανόνων δικαίου.

Οι πηγές του δικαίου εκφράζουν τη βούληση ενός δικαιοπαραγωγικού κρατικού οργάνου, δηλαδή εμμέσως τη βούληση του κράτους, η οποία εκφέρεται με τη μορφή της διάταξης ή των διατάξεων. Στη διάταξη αποτυπώνεται η κανονιστική θέληση του δημιουργού της πράξης και από αυτόν εξάγονται στη συνέχεια ερμηνευτικά οι κανόνες. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονισθεί ότι οι πράξεις με τις οποίες παράγονται οι κανόνες δικαίου δεν θα πρέπει να συγχέονται με τα όργανα που είναι εξοπλισμένα με κανονιστική εξουσία, δηλαδή με την αρμοδιότητα να παράγουν αυτούς τους κανόνες δικαίου. Την κανονιστική αυτή εξουσία τα όργανα την αντλούν από το Σύνταγμα, ενώ η εξουσία η οποία παράγει το Σύνταγμα, η συντακτική εξουσία, ασκείται χωρίς να προβλέπεται από κάποιον κανόνα δικαίου, καθώς είναι, όπως προείπαμε, μια πρωτογενής πολιτική εξουσία. Πηγές του συνταγματικού δικαίου ειδικότερα είναι εκείνες οι πηγές του δικαίου από τις οποίες αντλούνται οι κανόνες που εμπίπτουν στο αντικείμενο του ουσιαστικού Συντάγματος. Άρα, πηγή του ουσιαστικού συνταγματικού δικαίου δεν είναι μόνον το Σύνταγμα, αλλά και κάθε άλλη, από στην οποία εμπεριέχονται κανόνες που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία των κρατικών οργάνων, τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών και τις σχέσεις εθνικής και διεθνούς έννομης τάξης.

3.11 Οι πηγές του εθνικού (συνταγματικού) δικαίου: τυπολογία

1^ο Το τυπικό Σύνταγμα Πηγή του δικαίου αποτελεί καταρχάς το τυπικό Σύνταγμα, το γραπτό, ενιαίο και ελλειπτικά διατυπωμένο κείμενο που αποτελεί προϊόν της συντακτικής εξουσίας. Το τυπικό Σύνταγμα, όπως ήδη σημειώσαμε, διαθέτει αυξημένη τυπική ισχύ, έναντι κάθε άλλης πηγής του εθνικού δικαίου, αναθεωρείται με διαδικασία πιο δυσκίνητη από ό,τι οι κοινοί (τυπικοί) νόμοι και άρα βρίσκεται την κορυφή της πυραμίδας των πηγών του δικαίου. Οι περισσότερες διατάξεις του τυπικού Συντάγματος αποτελούν, εξάλλου, και πηγή του (ουσιαστικού) Συντάγματος.

Ειδικότερα, βασικότερη πηγή του Συνταγματικού δικαίου είναι εκείνες οι διατάξεις του τυπικού Συντάγματος καθώς και οι συντακτικές πράξεις και τα ψηφίσματα, που εμπίπτουν στο ουσιαστικό συνταγματικό δίκαιο. Με άλλα λόγια, οι διατάξεις που αναφέρονται στην οργάνωση του κράτους, τα (άμεσα) όργανα του κράτους, η άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργάνων αυτών, τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και το πολίτη στην ελληνική έννομη τάξη, αλλά και οι θεμελιώδεις αρχές που ρυθμίζουν την κοινωνική συμβίωση (όπως η αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η αρχή της ισότητας, η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης), και τέλος οι διατάξεις που αφορούν την παραγωγή της έννομης τάξης, τη δικαιοπαραγωγική διαδικασία, και τη σχέση της εθνικής με τη διεθνή έννομη τάξη.

2^ο Στις πηγές του δικαίου ανήκουν και οι εξωγενείς, εκείνες δηλαδή που προέρχονται από το διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς συνθήκες και οι γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου. Το ουσιαστικό Σύνταγμα συμπληρώνεται ιδίως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση (ΕΣΔΑ). Επίσης, ιδιαίτερως σημαντική πηγή δικαίου είναι πλέον, μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (πρώην Ευρωπαϊκές Κοινότητες) το ενωσιακό δίκαιο. Λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του αλλά και διαδικασίας ενσωμάτωσής του στο εσωτερικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο θα εξεταστεί σε χωριστό υποκεφάλαιο.

✦ Οι πηγές του Εθνικού (ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ) Δικαίου

1) Το Σύνταγμα

Πηγή του δικαίου αποτελεί, καταρχάς το τυπικό Σύνταγμα, το γραπτό ενιαίο και με αυξημένη τυπική ισχύ γραπτό κείμενο, που βρίσκεται στην κορυφή των πηγών κανόνων δικαίου.

2) Το Διεθνές δίκαιο

Στις πηγές αυτού του δικαίου ανήκουν οι εξωγενείς δηλαδή εκείνες που προέρχονται από το διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς συνθήκες και οι γενικά παραδεδειγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου. Το Ουσιαστικό Δίκαιο συμπληρώνεται από την Ευρωπαϊκή σύμβαση (ΕΣΔΑ). Σημαντικότερη πηγή αποτελεί και το ενωσιακό δίκαιο – το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.12 Νόμοι

Τυπικός Νόμος είναι κάθε πράξη της Πολιτείας που θεσπίζεται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας - δηλαδή από τα όργανα στα οποία έχει ανατεθεί η Νομοθετική Εξουσία -, σύμφωνα με τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία.

Οι περισσότεροι τυπικοί νόμοι είναι και ουσιαστικοί, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνουν κανόνες δικαίου, με γενικές και αφηρημένες ρυθμίσεις.

Κατ' εξαίρεση, κάποιοι τυπικοί νόμοι δεν είναι ουσιαστικοί, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο προϋπολογισμός του κράτους (άρθρο 79 Σ), καθώς και οι εκτελεστικοί του άρθρου 27 Σ νόμοι σχετικά με την χορήγηση δυνατότητας διέλευσης ξένης δύναμης ή μεταβολής τμήματος της ελληνικής επικράτειας, ακριβώς επειδή αυτοί δεν εμπεριέχουν κανόνες δικαίου. Κάθε τυπικός νόμος φέρει αριθμό που τον ταυτοποιεί και το έτος κατά το οποίο ψηφίστηκε.

Ουσιαστικοί νόμοι

τυπικοί
νόμοι

Τυπικοί και ουσιαστικοί νόμοι είναι έννοιες διάλληλες. Οι περισσότεροι τυπικοί νόμοι είναι και ουσιαστικοί. Αλλά οι περισσότεροι ουσιαστικοί νόμοι δεν είναι τυπικοί, αλλά κανονιστικές πράξεις της διοίκησης. Κατά την εκτίμηση του Α. Τάχου, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, 2008, 42, για το διάστημα 1975-1993, σε κάθε ένα τυπικό ουσιαστικό νόμο αντιστοιχούσαν 15 κανονιστικές διοικητικές πράξεις.

Ουσιαστικός Νόμος Ουσιαστικός νόμος είναι κάθε κανόνας δικαίου με γενικό και αφηρημένο περιεχόμενο, ανεξάρτητα από την τυπική του μορφή, δηλαδή από το όργανο και τη διαδικασία θέσπισής του. Το γενικό περιεχόμενο αφορά ακαθόριστο εκ των προτέρων αριθμό προσώπων. Το αφηρημένο περιεχόμενο αφορά ακαθόριστο αριθμό περιπτώσεων. Τυπικός νόμος είναι κάθε πράξη θεσπιζόμενη από το σύνθετο νομοθετικό όργανο του Κράτους, δηλαδή τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κατά τη συνταγματικά προβλεπόμενη νομοθετική διαδικασία, ανεξάρτητα από το περιεχόμενό της.

Επειδή ο τυπικός νόμος ψηφίζεται από τη Βουλή, η οποία αντιπροσωπεύει το Λαό, θεωρείται ότι απηχεί και αποτυπώνει τη θέληση του τελευταίου, τη γενική βούληση. Γι αυτό και μέσω του τυπικού νόμου πρέπει να ρυθμίζονται τα ουσιώδη ζητήματα της κοινωνικής συμβίωσης, και όχι να παραπέμπονται στην κανονιστικώς δρώσα διοίκηση.

Οι ατομικοί νόμοι ρυθμίζουν ειδικές και συγκεκριμένες περιπτώσεις, άρα εμπεριέχουν ρύθμιση ατομική, και ως προς αυτό μοιάζουν με τις ατομικές διοικητικές πράξεις, καθώς αφορούν ένα ή περισσότερα γνωστά εκ των προτέρων και ρητά καθοριζόμενα στο νόμο πρόσωπα. Πολύ περισσότερο και από τους νόμους-μέτρα, οι ατομικοί νόμοι είναι πολύ πιθανόν να παραβιάζουν την αρχή της ισότητας, που απαιτεί όχι μόνον ισότητα όλων έναντι του νόμου, αλλά και ισότητα του νόμου έναντι όλων.

Νόμοι-πλαίσιο

Η έννοια των νόμων-πλαίσιο δίδεται στο άρθρο 43 §4 Σ. Πρόκειται για τυπικούς νόμους, εφόσον ψηφίζονται από τη Βουλή και δη την Ολομέλειά της, και χαράσσουν τις γενικές αρχές και κατευθύνσεις της ρύθμισης ενός ζητήματος, παρέχοντας παράλληλα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων εντός συγκεκριμένης προθεσμίας προκειμένου να ρυθμιστούν διεξοδικά τα διάφορα θέματα.

Οι εκτελεστικοί του Συντάγματος νόμοι

Ο όρος δηλώνει "τους κατ' επιταγήν ή προς εφαρμογήν του Συντάγματος τιθεμένους νόμους", η θέσπιση των οποίων προβλέπεται από κάποια συνταγματική διάταξη είτε ρητά («ως νόμος ορίζει») είτε σιωπηρά.

Μπορεί να είναι τυπικοί ή / και ουσιαστικοί νόμοι, ονομάζονται δε «εκτελεστικοί» καθώς αποσκοπούν στην πραγμάτωση και εφαρμογή των συνταγματικών διατάξεων, άρα εντάσσονται στο ουσιαστικό Σύνταγμα, στο βαθμό που συνέχονται με διάταξη του Συντάγματος που εμπίπτει (και) στο ουσιαστικό Σύνταγμα.

Εφ' άπαξ εκδιδόμενοι νόμοι

Εφ' άπαξ εκδιδόμενοι είναι εκείνοι οι τυπικοί νόμοι, η θέσπιση των οποίων προβλέπεται από συνταγματική διάταξη να συμβεί μία και μόνο φορά, και μάλιστα ενός συγκεκριμένης προθεσμίας από την θέση του Συντάγματος σε ισχύ. Εξ αυτού του λόγου, οι νόμοι αυτοί δεν μπορούν να τροποποιηθούν με άλλους νόμους, παρά μόνον να ερμηνευτούν αυθεντικά. Διαθέτουν, συνεπώς, αυξημένη τυπική ισχύ έναντι των κοινών νόμων, όχι όμως και ίση με εκείνη του Συντάγματος.

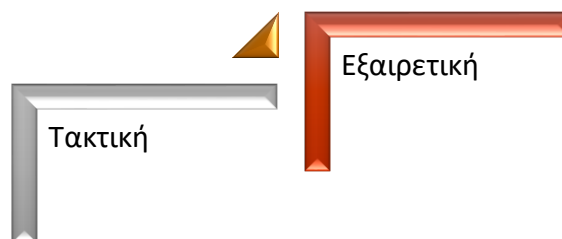
Παράδειγμα αποτελούν οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 107 Σ νόμοι για την προστασία κεφαλαίων εξωτερικού.

Ο Κανονισμός της βουλής

Στο ουσιαστικό Σύνταγμα ανήκει και ο κανονισμός της Βουλής, δηλαδή ο νόμος που ρυθμίζει την οργάνωση και λειτουργία του κοινοβουλίου. Τον κανονισμό αυτόν τον ψηφίζει η ίδια η Βουλή, μόνη της και χωρίς τη σύμπραξη άλλου οργάνου. Συνεπώς, ούτε ο ΠτΔ, ούτε τα δικαστήρια έχουν αρμοδιότητα ελέγχου, ακόμη και ελέγχου αντισυνταγματικότητας της εσωτερικής λειτουργίας του κοινοβουλίου.

3.13 Η διαδικασία παραγωγής των τυπικών νόμων

Η νομοθετική λειτουργία διακρίνεται σε

Τακτική είναι η διαδικασία ψήφισης τυπικών νόμων από το κοινοβούλιο και η έκδοσή τους από το ΠτΔ.

Εξαιρετική είναι η έκδοση ΠΝΠ, από τον ΠτΔ, μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, σε έκτακτες και επείγουσες περιπτώσεις σύμφωνα με το άρθρο 44Συντ.

Η τακτική νομοθετική διαδικασία ξεκινά με την άσκηση της νομοθετικής πρωτοβουλίας, δηλαδή την πρόταση για την υιοθέτηση κάποιου νόμου. Την αρμοδιότητα αυτή την έχει η Βουλή και η Κυβέρνηση.

Όταν η αρμοδιότητα αυτή αποτελεί πρωτοβουλία της Βουλής, αφορά πρόταση Νόμου, ενώ όταν προκύπτει από την Κυβέρνηση, πρόκειται για Σχέδιο Νόμου (Νομοσχέδιο).

Η χρονική ισχύς του Νόμου

Η έναρξη της ισχύος του νόμου συμπίπτει με τη δημοσίευση του στην εφημερίδα της κυβέρνησης εκτός και αν προβλέπεται κάτι διαφορετικό για αυτόν.

Η ουσιαστική ισχύς του νόμου, δηλαδή η υποχρέωση συμμόρφωσης στις διατάξεις του, αρχίζει δέκα μέρες αργότερα. Συνήθως οι νόμοι ισχύουν επ' αόριστο μέχρι την κατάργηση ή την τροποποίηση τους εκτός και αν ορίζεται κάτι διαφορετικό. Νεότερος ή ειδικότερος νόμος καταργεί παλιότερο η γενικότερο, εφόσον υπάρχει μεταξύ τους αντίθεση.

Η απαγόρευση της αναδρομικότητας του νόμου προκύπτει από το άρθρο 77 Συντ. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται μόνο αν πρόκειται για ερμηνευτικό νόμο.

3.14 Κανονιστική αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας

Η κανονιστική αρμοδιότητα της διοίκησης μπορεί να είναι αυτοτελής, όπως π.χ. στην περίπτωση των εκτελεστικών διαταγμάτων και των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ). Μπορεί επίσης να δίνεται με νομοθετική εξουσιοδότηση. Υπάρχει στο άρθρο 77 και σε άρθρο 35 του Συντάγματος, ρητή διάταξη, με την οποία επιτρέπεται στα εκτελεστικά όργανα να νομοθετούν, δηλαδή να ασκούν κανονιστική αρμοδιότητα.

Με κριτήριο το όργανο που εξουσιοδοτεί την κανονιστική αρμοδιότητα διακρίνονται:

α) άμεση και συνταγματική

β) έμμεση ή νομοθετική

γ) έκτακτη, τακτική και εξαιρετική με κριτήριο τις συνθήκες που επικρατούν σε συνταγματικό πολιτικό επίπεδο.

Στην ΤΑΚΤΙΚΗ κανονιστική αρμοδιότητα ανήκουν: τα εκτελεστικά διατάγματα, τα κανονιστικά προεδρικά διατάγματα και οι κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται από άλλα όργανα της διοίκησης.

Στην ΕΚΤΑΚΤΗ εξουσιοδότηση που προβλέπεται στο άρθρο 44 Συντ., ανήκουν οι πράξεις ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ (ΠΝΠ). Η εξαιρετική εξουσιοδότηση (άρθρο 48 Συντ.) παρέχεται σε μη ομαλές περιστάσεις και αποσκοπεί στην αντιμετώπιση επείγουσων, εξαιρετικών αναγκών, που απορρέουν από εσωτερικούς ή εξωτερικούς κινδύνους. Βασική προϋπόθεση είναι να έχουν τεθεί σε εφαρμογή τα μέτρα κατάστασης ανάγκης. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, ο ΠτΔ ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, μπορεί να εκδίδει ΠΝΠ.

Το εκτελεστικό Διάταγμα

Σύμφωνα με το άρθρο 43 Συντ. Ο ΠτΔ εκδίδει τα διατάγματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων και δεν μπορεί ποτέ να αναστείλει την εφαρμογή τους, ούτε να εξαιρέσει κανέναν από την εκτέλεση τους. Εκτελεστικό διάταγμα εκδίδεται εφόσον και καθόσον κάτι τέτοιο απαιτείται και προϋποτίθεται για την εφαρμογή του τυπικού νόμου.

3.15 Η πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου.

Οι ΠΝΠ εκδίδονται αντί τυπικών νόμων και από αυτήν την άποψη ανήκουν στην κατηγορία των πρωτευόντων κανόνων δικαίου, όπως και οι τελευταίοι, υπό την έννοια ότι δεν απαιτείται εξουσιοδότηση της Βουλής για να εκδοθούν. Εκδίδονται με εξαιρετική και όχι τακτική νομοθετική διαδικασία όπως και όταν ορίζει το Σύνταγμα (άρθρο 44).

Η πολιτική απόφαση της έκδοσής της ΠΝΠ ανήκει στην κυβέρνηση που τις προτείνει.

Κατά την κρατούσα άποψη και τη συνταγματική πρακτική, ούτε Ο ΠτΔ, ούτε τα δικαστήρια μπορούν να ελέγξουν τη συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων έκδοσης τους κατά πόσο δηλαδή η ίδια ανάγκη δε μπορούσε να αντιμετωπιστεί με την έκδοση τυπικού νόμου, μέσω της συνηθισμένης νομοπαραγωγικής διαδικασίας.

*** Ερώτηση : Μια πράξη νομοθετικού περιεχομένου (ΠΝΠ) μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ;**

Η ΠΝΠ συνιστά ιδιότυπη νομοθετική πράξη που κατά την πρώτη φάση εκδίδεται ως κανονιστική διοικητική πράξη (ουσιαστικός νόμος) και εν συνεχεία αφού κυρωθεί κατά την συνήθη δικαιοπαραγωγική διαδικασία αποκτά και μάλιστα αναδρομικά όπως ορίζει ρητά το άρθρο 44 παρ. 1 Σ ισχύ τυπικού νόμου.

Η ΠΝΠ αν και κατά τον χρόνο εκδόσεώς της αποτελεί ουσιαστικό νόμο, έχει τα χαρακτηριστικά του τυπικού νόμου, αποκτά δε ισχύ τυπικού νόμου και μάλιστα αναδρομικά από τον χρόνο έκδοσής της αφ' ης στιγμής κυρωθεί νομοθετικά με τυπικό νόμο.

Μπορεί να έχει περιεχόμενο που ρυθμίζεται από τυπικό νόμο με την προϋπόθεση ότι το ρυθμιστικό της πεδίο αφορά έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης.

Ως ιδιότυπος τυπικός νόμος δεν μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ για τις περιπτώσεις που απαγορεύεται από το Σύνταγμα ή την ΕΣΔΑ η αναδρομικότητα του νόμου.

Ακόμα, όμως, και σε περιπτώσεις που η αναδρομικότητα του νόμου καταρχήν δεν απαγορεύεται, ως Δίκαιο της Ανάγκης κατά τα ανωτέρω δεν μπορεί κατά κανόνα να καλύπτει περιπτώσεις αναδρομικά.

Κατ' εξαίρεση, όμως, είναι επιτρεπτή με ΠΝΠ η αναδρομική ρύθμιση καταστάσεων, δηλ. καταστάσεων που ανατρέχουν σε χρόνο προγενέστερο της έκδοσής της, με την αυστηρή προϋπόθεση, όμως, ότι οι καταστάσεις αυτές περιέχουν τα χαρακτηριστικά των έκτακτων περιπτώσεων εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης και που λόγω του απρόβλεπτου χαρακτήρα τους δεν πρόλαβε να ρυθμίσει η ίδια η Πράξη από τον χρόνο έκδοσής της. Παρέπεται ότι ο προγενέστερος αυτός χρόνος πρέπει να είναι βραχύς σε σχέση με τον χρόνο έκδοσης της ΠΝΠ.

*** Η κύρωση της ΠΝΠ**

Μετά την έκδοση και δημοσίευση της ΠΝΠ, η Κυβέρνηση, εφόσον επιθυμεί και είναι αναγκαίο να διατηρήσει το κανονιστικό περιεχόμενο της ΠΝΠ ενεργό και μετά την παρέλευση της 40ήμερης προθεσμίας, καταρτίζει νομοσχέδιο και το καταθέτει στη Βουλή προς κύρωση, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 72 §1 Σ, μέσα σε σαράντα ημέρες

από την έκδοση της Πράξης, ή μέσα σε σαράντα ημέρες από τη σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο.

Συνεπώς (άρθρο 44 §1 εδ β' Σ), αν η Πράξη δημοσιευτεί κατά τη διάρκεια των εργασιών της Βουλής, η προθεσμία των 40 ημερών αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της πράξης, ενώ αν η πράξη δημοσιευτεί μετά τη λήξη της βουλευτικής περιόδου, η προθεσμία αρχίζει από την ημέρα έναρξης της νέας βουλευτικής συνόδου σύμφωνα με το άρθρο 64 §1 Σ.

Εάν η πράξη δημοσιευτεί μετά τη διάλυση της Βουλής, η προθεσμία αρχίζει από την ημέρα έναρξης των εργασιών της πρώτης τακτικής συνόδου της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Σε κάθε περίπτωση το σχετικό νομοσχέδιο πρέπει να εισαχθεί στην Ολομέλεια.

Αν η παραπάνω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, ή αν η πράξη δεν εγκριθεί από τη Βουλή εντός τριών μηνών από την υποβολή της, χάνει την ισχύ της εφεξής και όχι εξαρχής, αναδρομικά . Εφόσον κυρωθεί, η ΠΝΠ αποκτά τη μορφή και την ισχύ τυπικού νόμου, με αόριστη πλέον χρονικά ισχύ και οι κανόνες δικαίου που αυτή εμπεριέχει καθίστανται περιεχόμενο νόμου με αναδρομική ισχύ. Εάν όμως δεν υποβληθούν στην Βουλή για κύρωση, μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα, ή αν δεν κυρωθούν από αυτή εντός τριών (3) μηνών από την υποβολή τους, τότε παύουν να ισχύουν, εφεξής, δηλαδή για το μέλλον. Συνεπώς, η ισχύς τους είναι εξαρχής προσωρινή, και διαρκεί από 40 τουλάχιστον ημέρες μέχρι πάνω από 4 μήνες υπό προϋποθέσεις.

3.16 Το Συνταγματικό έθιμο – Συλλογική σύμβαση εργασίας-Νομολογία

Το συνταγματικό έθιμο παράγεται από μια σταθερά επαναλαμβανόμενη πρακτική με συνείδηση δικαίου σε θέματα που αφορούν τομείς που συνδέονται με το ουσιαστικό συνταγματικό δίκαιο. Το συνταγματικό έθιμο υπάρχει η ορθότερη άποψη ότι δεν αποτελεί πηγή δικαίου.

Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας οφείλουν την ένταξή τους στις πηγές του δικαίου στο άρθρο 22 §2 Σ, όπου ορίζεται ότι: «Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με

ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν με τους κανόνες που θέτει η διαιτησία». Η δυνατότητα σύναψης συλλογικών συμβάσεων εργασίας απορρέει από τη συνδικαλιστική ελευθερία που συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα των εργαζομένων (άρθρο 23 Σ), το οποίο και περιλαμβάνει τόσο το δικαίωμα ελεύθερης ίδρυσης και συμμετοχής σε συνδικαλιστικές οργανώσεις όσο και το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης των όρων εργασίας και σύναψης των συλλογικών συμβάσεων εργασίας αλλά και των δικαιωμάτων συλλογικής δράσης των εργαζομένων. Σύμφωνα, λοιπόν, με την κρατούσα άποψη, οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας αποτελούν πηγή του δικαίου ως προς το κανονιστικό μέρος τους.

Οι συλλογικές συμβάσεις συνάπτονται μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, ειδικότερα μιας ή περισσότερων συνδικαλιστικών οργανώσεων τους και αφορούν τις συνθήκες παροχής εργασίας καθώς και άλλα ζητήματα. Λειτουργούν συμπληρωματικά προς τους γενικούς όρους εργασίας που ρυθμίζονται στη σχετική νομοθεσία. Η ισχύς και η φύση τους είναι εκείνη των κανονιστικών πράξεων, καθώς εμπεριέχουν κανόνες δικαίου, με άμεση και υποχρεωτική ισχύ για τους συμβαλλόμενους. Η σημασία τους έχει απομειωθεί αισθητά κατά την τελευταία περίοδο της οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, ακολουθώντας τις πολιτικές περιστολής των κοινωνικών δικαιωμάτων και παροχών προς τους εργαζομένους

Νομολογία

Οι αποφάσεις των δικαστηρίων ονομάζονται νομολογία και δεν αποτελούν πηγές δικαίου, επειδή οι δικαστικές αποφάσεις έχουν δεσμευτική ισχύ μόνο μεταξύ των διαδίκων και όχι εναντίον όλων. Κατ' εξαίρεση αποτελούν πηγή δικαίου οι αποφάσεις του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου (ΑΕΔ) που παράγονται κατά την άσκηση της ειδικής του αρμοδιότητας.

3.17 Σύνταγμα & Διεθνές Δίκαιο

Στο άρθρο 28 Συντ. βρίσκεται η νομική αποτύπωση της θέσης της χώρας εναντίον του διεθνούς δικαίου. Το άρθρο αυτό αποτελεί τη βάση για τη συνταγματική ρύθμιση σχετικά με την συνομολόγηση, κύρωση και τυπική ισχύ των διεθνών συμβάσεων. Έτσι το ελληνικό-το εσωτερικό δίκαιο, γίνεται αναπόσπαστο μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης, και μάλιστα με ισχύ ανώτερη κάθε αντίθετης διάταξης νόμου.

Το άρθρο αυτό πρέπει να αναγνώζεται σε συνδυασμό με το άρθρο 36 Σ. Έτσι διά του άρθρου 28 παρ 1, το Σύνταγμα αναγνωρίζει ότι στο ελληνικό δίκαιο εντάσσονται και οι διεθνείς κανόνες δικαίου, οι οποίοι προκύπτουν από δύο διακριτές πηγές. πρόκειται για α) τους γενικά παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου και β) για τις διεθνείς συμβάσεις, για τις οποίες προαπαιτείται επικύρωση με νόμο. Αναγνωρίζεται μάλιστα ρητά η υπερνομοθετική ισχύς των δύο αυτών πηγών του δικαίου. Δεν προβλέπεται, ωστόσο, ρητά ποια είναι η ιεραρχική σχέση μεταξύ διεθνούς δικαίου και εθνικού Συντάγματος.

Ειδικότερα, η πρώτη πηγή διεθνούς δικαίου, που καθίσταται αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου είναι το άγραφο διεθνές δίκαιο, ιδίως οι αναγνωρισμένες αρχές του διεθνούς δικαίου και το διεθνές εθιμικό δίκαιο, που εμπεριέχουν γενικά παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Η δεύτερη πηγή διεθνούς δικαίου είναι το γραπτό συμβατικό διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς δηλαδή συμβάσεις που συνάπτονται είτε πολυμερώς, στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών (π.χ. ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση κλπ) είτε πολυμερώς ή διμερώς μεταξύ κρατών (πχ. διακρατικές εμπορικές ή οικονομικές συμφωνίες).

*** Το ελληνικό Σύνταγμα ορίζει:**

1) Οι γενικά παραδειγμαμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού δικαίου χωρίς δηλαδή καμία πράξη ενσωμάτωσης ή εφαρμογής και υπερισχύουν έναντι κάθε αντίθετης διάταξης.

2) οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού δικαίου και υπερισχύουν έναντι κάθε αντίθετης διάταξης νόμου, μόνο εφόσον έχουν επικυρωθεί με νόμο και τεθεί σε ισχύ, στο διεθνές πεδίο.

3.17. ΤΟ Ενωσιακό Δίκαιο ή Ευρωπαϊκό Δίκαιο ή Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ιδιαίτερη φύση του ενωσιακού δικαίου καλύπτεται από τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 28, προβλέπει ειδικά, ρητά και προληπτικά η αντιμετώπιση της ένταξης στις Ευρωπαϊκές κοινότητες, έτσι ώστε Δεν χρειάστηκε να θεωρήσει, όπως σε άλλα κράτη.

Οι κυριότερες Ενωσιακές πηγές του δικαίου

Το δίκαιο της Ε.Ε.(ενωσιακό δίκαιο) διακρίνεται σε πρωτογενές και δευτερογενές ή παραγωγό. Στο πρώτο ανήκουν οι Συνθήκες με τις οποίες, ιδρύθηκαν οι τρεις ευρωπαϊκές κοινότητες. Στο δευτερογενές παραγωγό δίκαιο εντάσσονται οι πράξεις εκείνες που παράγονται από τα όργανα της Ένωσης που ασκούν τη δικαιοπαραγωγική αρμοδιότητα. (Συμβούλιο των Υπουργών και το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο)

Οι σημαντικότερες ευρωπαϊκές πράξεις είναι:

α) Κανονισμός

Πρόκειται για νόμο με την ουσιαστική έννοια του όρου, με γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα και ισχύ που δεσμεύει το σύνολο των κρατών μελών της Ε.Ε. αμέσως μετά τη θέση του σε ισχύ, σε ενωσιακό επίπεδο.

β) Οδηγία

Οι οδηγίες είναι δεσμευτικές ως προς το αποτέλεσμα που επιδιώκεται να επιφέρουν, αλλά αφήνουν ελεύθερα τα κράτη-μέλη να επιλέξουν τη μορφή και τις μεθόδους που θα χρησιμοποιήσουν.

γ) Η απόφαση & απόφαση πλαίσιο

Οι αποφάσεις δεν διαθέτουν γενική ισχύ, όπως ο κανονισμός, αλλά είναι δεσμευτικές μόνο για τους αποδέκτες τους. Γίνεται στους αποδέκτες αυτούς ρητή αναφορά και μπορεί να είναι κράτη-μέλη, κοινοτικά όργανα, φυσικά και νομικά πρόσωπα.

δ) Η απόφαση πλαίσιο Χρησιμοποιείται για την εναρμόνιση της νομοθεσίας. Μοιάζουν με τις οδηγίες γιατί δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς το αποτέλεσμα, αλλά όχι ως προς τη μορφή και διαφέρουν γιατί δεν μπορούν να έχουν επίδραση στα εθνικά δικαστήρια.

Η αρχή της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου

Η αρχή αυτή προέκυψε από τη νομολογία του ΔΕΚ, σήμερα Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης "ΔΕΕ", η οποία σημαίνει ότι το ενωσιακό δίκαιο υπερισχύει έναντι ανατιθέμενου εθνικού κανόνα δικαίου, ακόμη και του ίδιου του συνταγματικού κειμένου.

Όπως προαναφέρθηκε, στο ελληνικό Σύνταγμα, αυτή η αρχή κατοχυρώνεται μέσω του άρθρου 28 κι έτσι δε δημιουργείται πρόβλημα. Πρωταρχικό ρόλο σε κάθε περίπτωση εσωτερικού θέματος έχει ο εθνικός δικαστής. Αυτός είναι υποχρεωμένος να ελέγξει τη συμφωνία της εθνικής νομοθετικής διάταξης με τον ενωσιακό δίκαιο.

Περαιτέρω σύμφωνα με νομολογία του ΔΕΕ, υπεροχή δεν έχουν μόνο οι Συνθήκες, δηλαδή το πρωτογενές δίκαιο, αλλά και το δευτερογενές δίκαιο, δηλαδή αυτών των ευρωπαϊκών πράξεων που αποφασίζουν τα κεντρικά όργανα της Ε.Ε.

Κεφάλαιο 4 Κοινωνικό κράτος δικαίου και διάκριση των λειτουργιών

4.1 Το κράτος Δικαίου

Κράτος δικαίου είναι το κράτος εκείνο στο οποίο η κρατική εξουσία, σε όλες τις εκφάνσεις της περιορίζεται και λειτουργεί βάσει κανόνων δικαίου. Το κράτος δικαίου αποτελεί μια θεμελιώδη συνταγματική αρχή. Θεωρείται ως οργανωτική βάση του πολιτεύματος, με το άρθρο 26 Συντ., όπου κατοχυρώνεται η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, η ένταξη όλων των οργάνων στο Σύνταγμα, δηλαδή στο δίκαιο.

Σε ένα κράτος δικαίου, κυρίαρχος στο συνταγματικό κράτος είναι το Σύνταγμα, αν και όλες οι εξουσίες γεννιούνται από τον λαό. Συνεπώς το κράτος δικαίου έχει ως στόχο την προστασία του ατόμου. Τα κρατικά όργανα οφείλουν να ενεργούν εντός ορίων, που καθορίζει το Σύνταγμα και οι αποφάσεις τους είναι ισχυρές εφόσον είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα.

Υπό την τυπική έννοια, η αρχή του κράτους δικαίου σημαίνει μια δικαιοκρατικά οργανωμένη εξουσία, δηλαδή μια εξουσία που έχει κανονιστικό και θεσμικό χαρακτήρα.

Απόρροια αυτού του τυπικού κράτους δικαίου, ως συνταγματικού κράτους και του αυστηρού χαρακτήρα του Συντάγματος είναι ο έλεγχος της αντισυνταγματικότητας των νόμων. Ο έλεγχος αυτός διενεργείται προληπτικά από την Βουλή και τον ΠτΔ και κατασταλτικά από τα δικαστήρια.

Απέναντι στην παραπάνω, τυπική, αντίληψη για το κράτος δικαίου, προστίθεται και μια ακόμη άποψη, όπως διατυπώνεται από τον Μανιτάκη, η οποία αφορά **το ουσιαστικό κράτος δικαίου**. Σύμφωνα με τον ίδιο, κράτος δικαίου είναι: «*Το σύνολο των αρχών και αξιών που καθοδηγούν και νομιμοποιούν την δράση του κράτους, διέπουν τις έννομες σχέσεις και προστατεύουν τα άτομα από άδικες ή δικαιολόγητες παρεμβάσεις του κράτους στο χώρο της ατομικής και κοινωνικής αυτονομίας. Νομιμοποιούνται έτσι τα άτομα να απαιτούν σεβασμό της αξίας τους ως προσώπων και φορέων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι ίδιες αρχές δεσμεύουν και καθοδηγούν τον δικαστή, διότι χρησιμεύουν ως κριτήρια αξιολόγησης πράξεων και θεμελίωσης νομικών κρίσεων*»

Ουσιαστικό κράτος δικαίου

(προστίθεται στο τυπικό και δεν το αντιμάχεται)

«αξίωση απαγόρευσης των αυθαίρετων, άδικων και αδικαιολόγητων ή μη εύλογων κρατικών παρεμβάσεων στο χώρο της ατομικής και κοινωνικής αυτονομίας»

⇒ αρχή της αναλογικότητας (25 § 1 Σ)

⇒ ουσιαστικά δίκαιη μεταχείριση του πολίτη

⇒ σύνολο των αρχών και αξιών που

- καθοδηγούν και νομιμοποιούν την δράση του κράτους,
- διέπουν τις έννομες σχέσεις και ειδικότερα:

- προστατεύουν τα άτομα από άδικες ή αδικαιολόγητες παρεμβάσεις του κράτους στο χώρο της ατομικής και κοινωνικής αυτονομίας
- νομιμοποιούνται έτσι τα άτομα να απαιτούν σεβασμό της αξίας τους ως προσώπων και φορέων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων
- οι ίδιες αρχές δεσμεύουν και καθοδηγούν τον δικαστή, διότι χρησιμεύουν ως κριτήρια αξιολόγησης πράξεων και θεμελίωσης νομικών κρίσεων

Μανιτάκης, Κράτος Δικαίου, σελ. 159

4.2 Εκφάνσεις του κράτους δικαίου (υπό την τυπική έννοια)

1) η αρχή της νομιμότητας Η αρχή αυτή σημαίνει την υπαγωγή της κρατικής δράσης σε κανόνες δικαίου και ο δικαστικός έλεγχος αυτής. Η κρατική δράση οφείλει να υπακούει στους κανόνες δικαίου, που κατοχυρώνουν και προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε αφενός να εξασφαλιστεί η απόλαυση των δικαιωμάτων από την πλευρά του διοικούμενου (πολίτη) με θετικό τρόπο, μέσω της καλής νομοθέτησης και της ευρύτερης αποτελεσματικής διοικητικής δράσης.

Η κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι η άλλη όψη της αρχής της νομιμότητας γι' αυτό και είναι τόσο αυστηρό το Σύνταγμα, που σημαίνει ότι τα συνταγματικά δικαιώματα δεν μπορούν να ακυρωθούν με απλό τυπικό νόμο (εγγυητική λειτουργία του Συντάγματος).

2) Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

Η αρχή αυτή αναφέρεται στην πεποίθηση του διοικούμενου, ότι μια πραγματική κατάσταση που τον αφορά και έχει δημιουργηθεί από μία ομοιόμορφη και σταθερή

κρατική συμπεριφορά θα συνεχιστεί και στο μέλλον με τον ίδιο τρόπο. Αυτή η επίθεση δεν αφορά τις παράνομες πράξεις του διοικούμενου, τις οποίες δεν ανέχεται η διοίκηση, ούτε τις παρανομίες της διοίκησης που δεν έχουν την ενοχή του διοικούμενου.

3) Η αρχή της αιτιολογίας διοικητικών πράξεων Απόρροια της αρχής του κράτους δικαίου είναι και η υποχρέωση της αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων, δεδομένου ότι η Διοίκηση επιτρέπεται να ενεργεί μόνο με βάση συγκεκριμένους κανόνες. Έτσι, το διοικητικό όργανο είναι υποχρεωμένο να αιτιολογεί τις πράξεις του με τρόπο ειδικό, επαρκή και σαφή.

Ως αιτιολογία ορίζεται η αναφορά των κρίσιμων διατάξεων και των γενικότερων σκέψεων της διοίκησης, βάσει των οποίων εκδίδεται η διοικητική πράξη, η διαπίστωση των κρίσιμων, πραγματικών νομικών καταστάσεων.

4.3 Ανεξάρτητο σύστημα δικαιοσύνης

Βασικό συστατικό του κράτους δικαίου είναι η ύπαρξη και λειτουργία ενός συστήματος δικαιοσύνης. Μέσω του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης προστατεύεται εν γένει η τήρηση των κανόνων δικαίου από τη Διοίκηση. Η Διοίκηση ελέγχεται για το αν τήρησε την απαιτούμενη νομιμότητα. Ελέγχεται παράλληλα αν ο νομοθέτης τήρησε τους σχετικούς κανόνες και τα όρια που θέτει το Σύνταγμα. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η προσωπική και λειτουργική Ανεξαρτησία των Δικαστών και η ισοβιότητα τους. Την ίδια ανεξαρτησία απολαμβάνουν και οι Ανεξάρτητες Αρχές.

4.4 Ο Έλεγχος Αντισυνταγματικότητας

Η θεμελίωση του ελέγχου συνταγματικότητας συνδέεται με τον αναγκαστικό χαρακτήρα και την υπεροχή του Συντάγματος. Το ίδιο το σύνταγμα είναι νόμος, δηλαδή έχει κανονιστικό περιεχόμενο και όχι απλώς χαρακτήρα διακηρύξεις και μάλιστα βρίσκεται στην κορυφή της ιεραρχίας των κανόνων δικαίου. Αυτό σημαίνει ότι οι κανόνες δικαίου που βρίσκονται χαμηλότερα στην πυραμίδα, πρέπει να ελέγχονται και προς τη συμφωνία τους με αυτό.

- * **Ο έλεγχος συνταγματικότητας μπορεί να είναι συγκεντρωτικός ή διάχυτος, η ακυρωτικός, συγκεκριμένος, αφηρημένος, παρεμπιπτων ή κύριος.**

Διακρίσεις ελέγχου		
Συγκεντρωτικός έλεγχος ασκείται από ένα Συνταγματικό Δικαστήριο κατά τρόπο αποκλειστικό.	Διάχυτος είναι ο έλεγχος, που ασκείται από όλα τα Δικαστήρια όλων των βαθμίδων και κάθε δικαιοδοσίας.	Αφηρημένος είναι ο έλεγχος όταν η διάταξη του νόμου ελέγχεται όπως αυτή μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε πιθανή περίπτωση.
Ακυρωτικός είναι ο έλεγχος, που διαπιστώνει την αντισυνταγματικότητα που επισύρει την ακύρωση της αντισυνταγματικής διάταξης.	Δηλωτικός ή διαπυστωτικός είναι ο έλεγχος που οδηγεί απλά σε μια εφαρμογή μιας διάταξης, στη συγκεκριμένη περίπτωση.	Κύριος είναι ο έλεγχος που ασκείται όταν το κύριο αντικείμενο της δίκης είναι η ίδια η νομοθετική διάταξη. Παρεμπιπτων είναι ο έλεγχος όταν το Δικαστήριο γίνεται με άλλο αίτημα και η αντισυνταγματικότητα προκύπτει και εξετάζεται.

4.5 Η Αρχή της Διάκρισης των Λειτουργιών

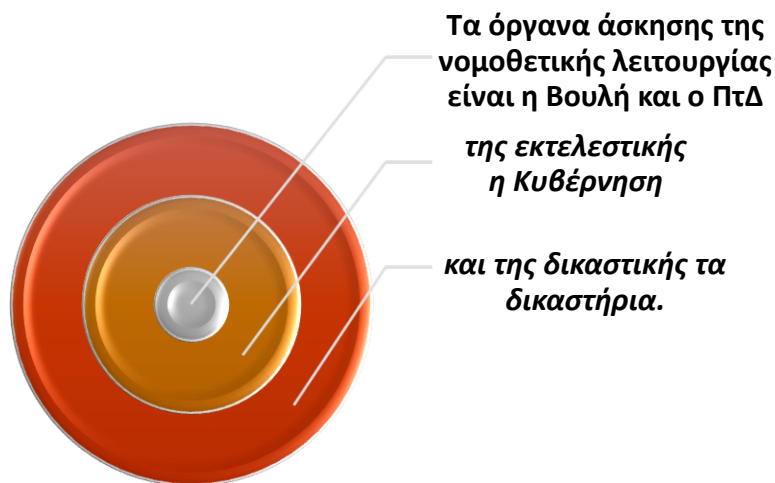
Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών ως οργανωτική βάση του πολιτεύματος απαντάται σε όλα τα ελληνικά Συντάγματα. Ήδη δε από το Σύνταγμα του 1975, το άρθρου 26 ορίζει κατά ρητό τρόπο τα εξής:

«1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. 3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια· οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.»

Σήμερα, η διάκριση των λειτουργιών αφορά την πλήρη ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας από την εκτελεστική και τη νομοθετική, δηλαδή από το δίπολο της πολιτικής εξουσίας.

- ✓ Η διάκριση των εξουσιών καθιερώνεται, προκειμένου να περιορίζεται η κρατική εξουσία και να μην προβαίνει σε αυθαιρεσίες.
- ✓ Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών είναι θεμελιώδης αρχή και υπηρετεί την αρχή του κράτους δικαίου.
- ✓ Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών είναι ο θεματοφύλακας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Επίσης, η αρχή επικεντρώνεται σε διαφορετική νομιμοποίηση των οργάνων, που ασκούν τις διαφορετικές λειτουργίες.

Η έννοια της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών έχει μια ουσιαστική και μια οργανική διάσταση. Η πρώτη-η ουσιαστική-αναφέρεται στο αντικείμενο της άσκησης κρατικής εξουσίας, ενώ η οργανική ή υποκειμενική ή τυπική διάσταση αναφέρεται στα όργανα που ασκούν κάθε λειτουργία.

Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών κατοχυρώνεται στο άρθρο 26 Συντ. Το άρθρο αυτό αναθέτει συγκεκριμένη λειτουργία σε συγκεκριμένο όργανο και υπονοεί την λειτουργία διάκρισης των διαφορετικών εκφράσεων, των κρατικών εξουσιών.

Στην πραγματικότητα υπάρχει κάμψη της διάκρισης των εξουσιών και των λειτουργιών γιατί αρμοδιότητες που κατατάσσονται σύμφωνα με το περιεχόμενο του σε μια λειτουργία, ανατίθενται από το Σύνταγμα σε όργανα στα οποία ανήκουν καταρχήν και κατά κύριο λόγο άλλη λειτουργία. Πρόκειται για το συνταγματικό ανεκτό φαινόμενο της διασταύρωσης των λειτουργιών.

Έτσι, ειδικότερα διασταύρωση των λειτουργιών υπάρχει όταν γίνεται ανάθεση των δικαστικών αρμοδιοτήτων τόσο στη Βουλή όσο και στον ΠτΔ.(άρθρο 62 και άρθρο 47 Συντ.). Επίσης θεσμοθετείται η κανονιστική αρμοδιότητα της διοίκησης με τα άρθρα 43 και 44 Συντ.

4.6 Η έννοια και το περιεχόμενο των τριών λειτουργιών

Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών ως οργανωτική βάση του πολιτεύματος απαντάται σε όλα τα ελληνικά, όπου γίνεται αναλυτική αναφορά στην παρουσία της αρχής τα ελληνικά Συντάγματα). Ήδη στα επαναστατικά Συντάγματα και στη συνέχεια στα Συντάγματα του ελληνικού κράτους, με εξαίρεση το Σύνταγμα του 1927 και το «Ηγεμονικό» Σύνταγμα, γίνεται ρητή αναφορά στην αρχή, η οποία ωστόσο καταστρώνεται στην σχετική ή χαλαρή μορφή της και όχι στην αυστηρή .

Καθιερώνεται έτσι η αρχή της τυπικής-οργανικής διάκρισης των λειτουργιών καθώς ορίζονται ποιά όργανα είναι αρμόδια για την άσκηση κάθε μιας από τις τρεις λειτουργίες, νομοθετική-εκτελεστικήδικαστική.

Η νομική θέση, οι ειδικότερες αρμοδιότητες των οργάνων και το περιεχόμενο των τριών λειτουργιών, ρυθμίζονται από άλλες διατάξεις του τρίτου μέρους του Συντάγματος, κυρίως αυτών που ρυθμίζουν τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, της Βουλής, της Κυβέρνησης, των ανωτάτων δικαστηρίων όπως και την κατανομή της δικαιοδοσίας στους επί μέρους δικαιοδοτικούς κλάδους (άρθρα 35 επ., 70 επ., 82, 87-100

Ειδικότερα το Σύνταγμα του 1975, στην αρχή του τρίτου μέρους του με τίτλο «Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας» και στο Τμήμα Α' που επιγράφεται «Σύνταξη της Πολιτείας», στο άρθρο 26 ορίζει κατά ρητό τρόπο τα εξής:

1. Η νομοθετική λειτουργία (άρθρα 61 – 85 του Συντάγματος) ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η νομοθετική λειτουργία συνίσταται στη θέσπιση νόμων, δηλαδή νομικών ρυθμίσεων γενικών και αφηρημένων (κανόνων δικαίου). Κατεξοχόν όργανο άσκησης της νομοθετικής λειτουργίας είναι η Βουλή. Τη λειτουργία αυτή ασκεί σε σύμπραξη με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος εκδίδει και δημοσιεύει τους ψηφισμένους νόμους.

- Πενταετής θητεία (άρθρο 65).
- Διάλυση μόνο με απόφαση της ίδιας της Βουλής (άρθρο 67).
- Η ιδιότητα του Βουλευτή είναι ασυμβίβαστη με το αξίωμα του Υπουργού ή του μέλους της Κοινοτικής Συνέλευσης ή του Δημάρχου ή του μέλους Δημοτικού Συμβουλίου, ενώ είναι επίσης ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους των ενόπλων δυνάμεων ή των σωμάτων ασφαλείας της Δημοκρατίας ή του κατέχοντος οποιοδήποτε δημόσιο ή δημοτικό αξίωμα ή θέση (άρθρο 70).
- Δημόσιες οι συνεδριάσεις της Βουλής και τα πρακτικά τους δημοσιεύονται (άρθρο 75).
- Νόμοι και αποφάσεις ψηφίζονται με απλή πλειοψηφία των παρόντων και ψηφιζόντων Βουλευτών (άρθρο 78).
- Απόψεις της κυβέρνησης (Εκτελεστική Εξουσία) διαβιβάζονται στη Βουλή διά των Υπουργών (άρθρο 79).
- Νομοσχέδια υποβάλλονται προς τη Βουλή από τους Υπουργούς, ενώ Προτάσεις Νόμων από τους Βουλευτές. Δεν επιτρέπεται να υποβληθεί Πρόταση Νόμου από Βουλευτή, η οποία να συνεπάγεται αύξηση των εξόδων που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό (άρθρο 80)..
- Η Βουλή ψηφίζει νόμους οι οποίοι τίθενται σε ισχύ από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, αφού υπογραφούν από τον Πρόεδρο (και τον Αντιπρόεδρο) της Δημοκρατίας. Ψηφίζει επίσης τους προϋπολογισμούς του κράτους (άρθρο 82).

- Η ανεξαρτησία του Βουλευτή διασφαλίζεται με τις ακόλουθες διατάξεις του άρθρου 83:
 1. Δεν υπόκειται σε ποινική δίωξη και δεν υπέχει αστική ευθύνη για οποιαδήποτε γνώμη έχει εκφράσει ή οποιαδήποτε ψήφο έχει δώσει μέσα στη Βουλή.
 2. Δεν μπορεί να διωχθεί, συλληφθεί ή φυλακιστεί χωρίς άδεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για όσο χρόνο εξακολουθεί να είναι Βουλευτής, εκτός αν πρόκειται για αδίκημα που επισύρει ποινή ισόβιας φυλάκισης ή φυλάκισης πέντε χρόνων και άνω και ο Βουλευτής έχει καταληφθεί επ' αυτοφώρω. Σε τέτοια περίπτωση το Ανώτατο Δικαστήριο πληροφορείται από την αρμόδια αρχή και αποφασίζει για την παροχή ή μη άδειας για συνέχιση της δίωξης ή της κράτησης.

2. Η εκτελεστική λειτουργία (άρθρα 36 – 60 του Συντάγματος) ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. στην οποία συμπεριλαμβάνεται όχι μόνον η Κυβέρνηση, υπό την έννοια του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρα 81-83 Σ), αλλά και η Διοίκηση (άρθρα 101-104 Σ). Η εκτελεστική λειτουργία και ειδικότερα η Διοίκηση διέπεται από την αρχή της νομιμότητας. Αντικείμενο της εκτελεστικής λειτουργίας είναι η εφαρμογή των νόμων και η πραγμάτωση των σκοπών του νομοθέτη, ακόμη και του συντακτικού νομοθέτη, αν μια συνταγματική διάταξη μπορεί να έχει άμεση εφαρμογή.

- Ο Πρόεδρος (και ο Αντιπρόεδρος) της Δημοκρατίας δεν έχουν άμεση εκτελεστική εξουσία, πέραν των εξουσιών που καθορίζονται ρητά στα άρθρα 47, 48 και 49 του Συντάγματος, αλλά διασφαλίζουν την εξουσία αυτή διά του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 46 και 54).
- Πενταετής θητεία (άρθρο 43).
- Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία και δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, εκτός αν ασκηθεί από τον Πρόεδρο (ή τον Αντιπρόεδρο) της Δημοκρατίας το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας ή της αναπομπής (άρθρο 57).

- Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος, κεχωρισμένα ή από κοινού, έχουν δικαίωμα αναπομπής του συνόλου ή μέρους οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Βουλής, μέσα σε δεκαπέντε μέρες από τη λήψη τους στο γραφείο του, για επανεξέταση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η Βουλή αποφασίζει μέσα σε προθεσμία 15 ημερών ή, σε περίπτωση αναπομπής του προϋπολογισμού (που πρέπει να αφορά το σύνολό του), μέσα σε προθεσμία 30 ημερών. Αν η Βουλή εμμένει στην απόφασή της, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος υπέχουν υποχρέωση για δημοσίευσή του (άρθρα 51 και 52).
- Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από το Υπουργικό Συμβούλιο και περιλαμβάνει (άρθρο 54):
 1. Τη γενική διεύθυνση και τον έλεγχο της διακυβέρνησης της Δημοκρατίας και τη διεύθυνση της γενικής πολιτικής.
 2. Τις εξωτερικές υποθέσεις.
 3. Την άμυνα και την ασφάλεια της Δημοκρατίας.
 4. Το συντονισμό και την εποπτεία όλων των δημόσιων υπηρεσιών.
 5. Την εποπτεία και τη διάθεση της περιουσίας που ανήκει στη Δημοκρατία.
 6. Την επεξεργασία και κατάθεση νομοσχεδίων ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων.
 7. Την έκδοση κανονιστικών και εκτελεστικών διαταγμάτων, δυνάμει νομοθετικής εξουσιοδότησης.
 8. Την επεξεργασία του προϋπολογισμού της Δημοκρατίας, πριν την κατάθεσή του ενώπιον της Βουλής.

Κάθε Υπουργός προϊστάται του Υπουργείου του και έχει εξουσία (άρθρο 58) για

1. Εφαρμογή των νόμων που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες του Υπουργείου του και τη διοίκηση των υποθέσεων και ζητημάτων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες αυτές,
2. Τη σύνταξη διαταγμάτων ή κανονισμών ή προτάσεων για υποβολή στο Υπουργικό Συμβούλιο,
3. Την έκδοση οδηγιών για εφαρμογή οποιουδήποτε νόμου ο οποίος αφορά στο Υπουργείο του,
4. Την ετοιμασία του μέρους του προϋπολογισμού που αφορά στο Υπουργείο του.

3. Η δικαστική λειτουργία (άρθρα 133 – 164 του Συντάγματος και Νόμοι 14/60 και 33/64) ασκείται από τα δικαστήρια και έχει ως αντικείμενο την επίλυση των διαφορών που προκύπτουν είτε κατά την εκτέλεση των νόμων από την εκτελεστική εξουσία είτε κατά την εφαρμογή των νόμων μεταξύ ιδιωτών.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 33/64 και λόγω της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της τουρκοκυπριακής ανταρσίας, οι εξουσίες και αρμοδιότητες του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου που προνοούνται στα άρθρα 133 – 151 του Συντάγματος έχουν περιέλθει στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, ασκώντας τις εξουσίες του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται των ακόλουθων θεμάτων:

- Επιλαμβάνεται αναφορών του Προέδρου (και/ή του Αντιπροέδρου) της Δημοκρατίας, αναφορικά με τη συνταγματικότητα νόμου ή απόφασης της Βουλής (άρθρο 140).
- Αποφασίζει πάνω σε κάθε εκλογική ένσταση (άρθρο 145).
- Αποφασίζει πάνω σε κάθε προσφυγή εναντίον απόφασης, πράξης ή παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία, εξετάζοντας καταπόσο αυτή είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα ή το νόμο ή έγινε καθ' υπέρβαση εξουσίας (άρθρο 146).
- Αποφαίνεται μετά από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας αναφορικά με την ύπαρξη μόνιμης ή προσωρινής ανικανότητας ή μη προσωρινής απουσίας του Προέδρου (ή του Αντιπροέδρου) της Δημοκρατίας, η οποία κωλύει την ενεργή εκπλήρωση των καθηκόντων του (άρθρο 147).
- Επιλύει οποιαδήποτε αντίφαση ανάμεσα στα δυο κείμενα (Ελληνικό και Τουρκικό) του Συντάγματος (άρθρο 149α).
- Ερμηνεύει το Σύνταγμα, σε περίπτωση ασάφειας (άρθρο 149β).

Κάθε απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου κατά την ενάσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, πάνω σε οποιοδήποτε θέμα, δεσμεύει οποιοδήποτε δικαστήριο, όργανο, αρχή ή πρόσωπο στη Δημοκρατία.

Εξαιρουμένων των ζητημάτων για την εκδίκαση των οποίων το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο έχει αποκλειστική δικαιοδοσία, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και τα δικαστήρια που έχουν καθιρωθεί με το νόμο 14/60.

Το Ανώτατο Δικαστήριο είναι το ανώτατο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της Δημοκρατίας και έχει δικαιοδοσία να αποφασίζει αναφορικά με κάθε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε άλλου δικαστηρίου, πλην του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Τα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου αποτελούν το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο έχει αρμοδιότητα να διορίζει, προάγει, μεταθέτει, τερματίζει τις υπηρεσίες ή απολύει τους δικαστές, πάνω στους οποίους έχει και πειθαρχική εξουσία.

❖ **Η οργανική σύγχυση**

Η οργανική σύγχυση συνιστά παραβίαση της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών υπό την οργανική της διάσταση, καθώς έρχεται σε αντίθεση με την ουσία του συνταγματικού κράτους και το αξίωμα περί ύπαρξης ισορροπιών και αλληλοελέγχων. Συνεπώς, κρίσιμο στοιχείο για τον σεβασμό της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών είναι η ανάθεσή τους σε διαφορετικά όργανα, προκειμένου να μη σωρευτούν όλες οι λειτουργίες σε ένα και μόνο και να αποτραπεί ο κίνδυνος ένα όργανο να ασκεί πολλές λειτουργίες και έτσι να υπερενισχυθεί και να οδηγηθεί στην κατάχρησή τους. Με άλλα λόγια, απαγορεύεται η σύγχυση όλων των κρατικών αρμοδιοτήτων στο ίδιο όργανο, με αποτέλεσμα καθοριστικό στοιχείο να είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων στα διαφορετικά όργανα και όχι τόσο η διάκριση των διαφόρων αρμοδιοτήτων.

4.7 Η αρχή του Κοινωνικού κράτους

Ως κοινωνικό κράτος μπορεί να νοηθεί εκείνο το κράτος που παρεμβαίνει στη λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνίας, προκειμένου να αμβλύνει τις ανισότητες, αναδιανέμοντας το εθνικό εισόδημα σε όφελος των οικονομικά ασθενέστερων. Οι λειτουργίες του κοινωνικού κράτους αποσκοπούν στην αναδιανομή των εισοδημάτων, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται κατά το δυνατόν η κοινωνική δικαιοσύνη.

Ωστόσο, το κοινωνικό κράτος έχει ασταθή χαρακτηριστικά και ρευστές δομές και βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη και διαμόρφωση σε άμεση εξάρτηση με την οικονομία, την εκάστοτε κυβέρνηση, ιδεολογία και τα κοινωνικά-οικονομικά συμφέροντα.

Κεφάλαιο 5

5.1 Το δημοκρατικό πολίτευμα

Πολίτευμα , σημαίνει τρόπος διοίκησης, δηλαδή, ένα είδος διαδικασίας οργάνωσης μιας μικρής ή μεγάλης κοινωνίας ανθρώπων.

Η δημοκρατία είναι ένα από τα πολλά υπάρχοντα πολιτεύματα. Το όνομα δόθηκε αρχικά στην αρχαία Αθήνα, γιατί στην ελληνική γλώσσα, «δήμος» είναι ένα ευρύτερο σύνολο οργανωμένων ανθρώπων. Έτσι, προέκυψε η έννοια της δημοκρατίας, όπου σ' έναν δήμο τα μέλη του αποφάσισαν, από κοινού, πώς θα λειτουργήσουν.

Τα πολιτεύματα, διακρίνονται σε:

- ❖ Μοναρχικά, αυτά δηλαδή στα οποία είτε όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονται στο πρόσωπο του μονάρχη (απόλυτη μοναρχία), είτε περιορίζονται από την ύπαρξη ενός Συντάγματος (Συνταγματική μοναρχία).
- ❖ Ολιγαρχικά, αυτά στα οποία η εξουσία ασκείται από περιορισμένο αριθμό προσώπων. Σήμερα τα ολιγαρχικά πολιτεύματα εμφανίζονται συνήθως με τη μορφή των στρατιωτικών δικτατοριών. Οι δικτατορίες καταργούν τις δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις και παραμένουν στην εξουσία δια της βίας, ενάντια στη θέληση του λαού.
- ❖ Δημοκρατικά είναι τα πολιτεύματα στα οποία πηγή εξουσίας και ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ο λαός.

Δημοκρατία είναι το πολίτευμα, στο οποίο τα μέλη μιας πολιτικής κοινότητας αυτοκαθορίζονται πολιτικά. Οι πολίτες στη δημοκρατία εξουσιάζουν τους ίδιους τους εαυτούς τους, μέσω της πολιτικής ελευθερίας και της πολιτικής ισότητας.

Η πολιτική ελευθερία σημαίνει πολιτική συμμετοχή που εκφράζεται με το εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Η πολιτική ισότητα είναι αριθμητική ισότητα ως προς τα μέσα της πολιτικής συμμετοχής.

5.2 Η Έννοια του Πολιτεύματος

Η ειδικότερη μορφή δημοκρατίας, που καθορίζεται και ρυθμίζεται από το Σύνταγμα, δηλαδή η μορφή του πολιτεύματος, είναι το κοινοβουλευτικό προεδρευόμενο σύστημα.

Η έννοια «πολίτευμα» περιλαμβάνει τις αρχές, τους κανόνες και τις πρακτικές που καθορίζουν τόσο τον θεμελιώδη τρόπο σύνταξης μιας πολιτείας, όσο και τον τρόπο κατανομής των εξουσιών, που απορρέουν από τις τρεις λειτουργίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1 Συντ. , **το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία**. Η Συνταγματική αυτή διάταξη αποτελεί τον πανηγυρικό τρόπο έκφρασης της μορφής του πολιτεύματος.

Άρθρο 1: (Μορφή του πολιτεύματος)

1. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

5.3 Η λαϊκή κυριαρχία ως θεμέλιο του πολιτεύματος

Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας έχει τις ρίζες της στη Γαλλική επανάσταση και εκφράστηκε κατά κύριο λόγο από τον Ρουσσώ, και τη θεωρία του για την «γενική βούληση» σύμφωνα με την οποία η κυβέρνηση εκλέγεται από όλους και εκφράζει όλον τον λαό.

Το πιο σημαντικό στη δημοκρατία είναι το ότι αν και κυβερνά το κόμμα που επέλεξε με πλειοψηφία ο λαός, παράλληλα προστατεύεται η μειοψηφία με τη δυνατότητα που της δίνεται να γίνει στο μέλλον πλειοψηφία, καθώς και με την προστασία του ατόμου.

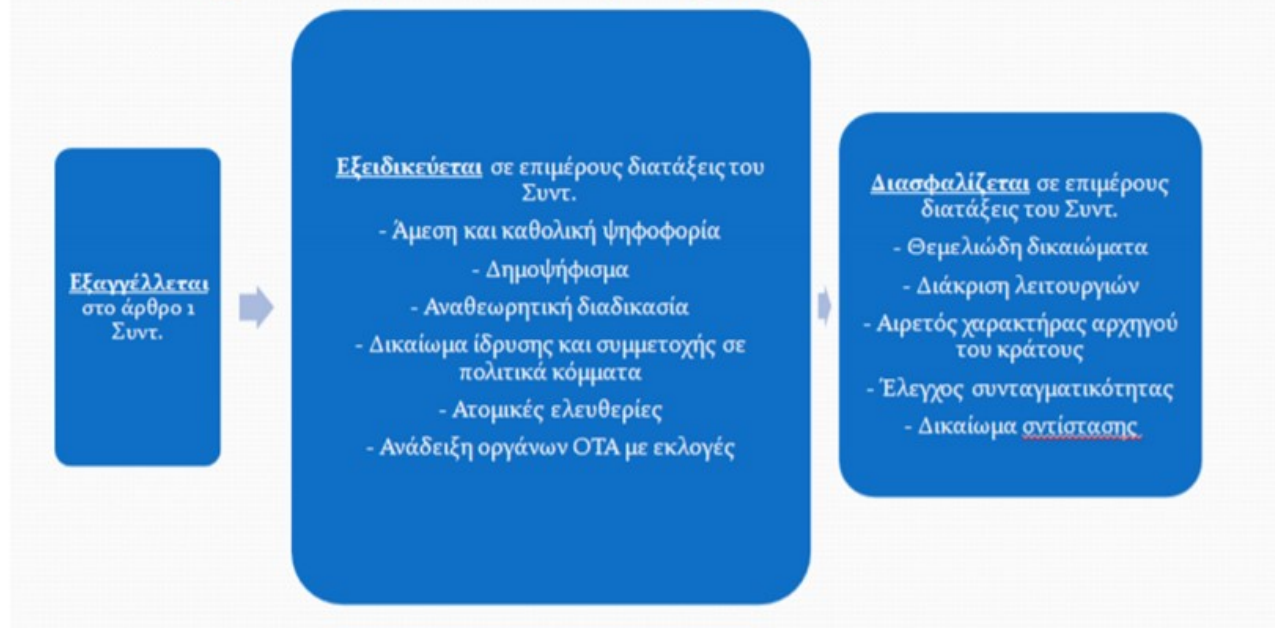
Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας βρίσκεται σε διάφορες συνταγματικές διατάξεις, οι οποίες είναι οι εξής:

1) διενέργεια εκλογών ανά τακτά χρονικά διαστήματα, με άμεση, μυστική καθολική ψηφοφορία (άρθρο 51- 53).
2) Το δημοψήφισμα (άρθρο 44).
3) Η συμμετοχή του εκλογικού σώματος, μέσω των βουλευτικών εκλογών, στη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος.(άρθρο 110).
4) Το δικαίωμα ίδρυσης (και συμμετοχής) πολιτικών κομμάτων (άρθρο 29).
5) Οι ατομικές ελευθερίες συλλογικής δράσης (άρθρο 11, 12, 23).
6) Η διαδικασία εκλογών ανάδειξης των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ).

✦ Η Έννοια της Δημοκρατικής Αρχής

Η δημοκρατική αρχή έχει δύο διαστάσεις: την ορολογική και τη νομιμοποιητική. Η πρώτη σημαίνει ότι ο λαός (ο δήμος) είναι ο κυρίαρχος φορέας εξουσίας του κράτους. Η δεύτερη σημαίνει την υποχρέωση θέσπισης διαδικασιών που να επιτρέπουν τη λαϊκή βούληση - την κυριαρχία του λαού.

Η δημοκρατική αρχή

5.4 Η αντιπροσωπευτική αρχή

Το συνταγματικό κράτος ταυτίζεται με το αντιπροσωπευτικό σύστημα, ενώ η αντιπροσώπευση είναι συστατικό στοιχείο του συνταγματισμού. Η αντιπροσώπευση, όπως και ο ίδιος ο συνταγματισμός προϋποθέτει τη διάκριση κράτους και κοινωνίας.

Η αντιπροσωπευτική αρχή συμπληρώνει και εξειδικεύει τη δημοκρατική αρχή στο πλαίσιο του συνταγματικού κράτους. Σύμφωνα με τον Μάνεση, το αντιπροσωπευτικό σύστημα, που θεμελιώνει την αντιπροσωπευτική αρχή, είναι αυτό στο οποίο η οργάνωση της άσκησης της νομοθετικής λειτουργίας μέσω πολυμελών σωμάτων θεωρούμενων ως αντιπροσωπευτικών του λαού, συγκροτούνται με το εκλογικό σώμα μέσω της διενέργειας εκλογών, ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

✦ Στοιχεία της αντιπροσωπευτικής αρχής

Πρώτο και κυρίαρχο στοιχείο της αντιπροσωπευτικής αρχής είναι η ύπαρξη αντιπροσωπευτικού σώματος, δηλαδή Βουλής, που αναδεικνύεται περιοδικά (μέσω των εκλογών) και έχει νομοθετικές αρμοδιότητες. Κατά τον Μάνεση, μεταξύ αντιπροσώπου και αντιπροσωπευόμενου πρέπει να υπάρχει «ουσιαστική σχέση». Με πιο απλά λόγια, πρέπει να υπάρχει ανταπόκριση, έστω σε γενικές γραμμές, αντιλήψεων και συμφερόντων ώστε η αντιπροσώπευση να βρίσκει πραγματικό αντίκρισμα στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Ο λαός δηλαδή μέσω της ψήφου του εκφράζει τις γενικές γραμμές για τα ζωτικά ζητήματα, τις κατευθύνσεις τις οποίες πρέπει να ακολουθήσουν οι αντιπρόσωποι.

Κατά τον Τσάτσο, εκλογέας και βουλευτής συνδέονται με μια «πολιτική εντολή-πλαίσιο». Το περιεχόμενο αυτής της εντολής είναι ευρύ, οριοθετείται όμως από τις θέσεις των πολιτικών κομμάτων «στα μεγάλα και επίμαχα θέματα».

Στο Ελληνικό Σύνταγμα, η αντιπροσωπευτική αρχή τυποποιείται μέσα από τα άρθρα 53 και 60, όπου αντίστοιχα θεσπίζονται οι περιοδικές εκλογές, η αντιπροσώπευση του έθνους δια των βουλευτών, η άμεση και καθολική ψηφοφορία και το απεριόριστο δικαίωμα γνώμης και ψήφου των βουλευτών κατά συνείδηση. Συμπεριλαμβάνεται και η αρχή της δημοσιότητας των Συνεδριάσεων της Βουλής (άρθρο 66).

Η αντιπροσωπευτική αρχή στο ισχύον Σύνταγμα

Θεμελίωση

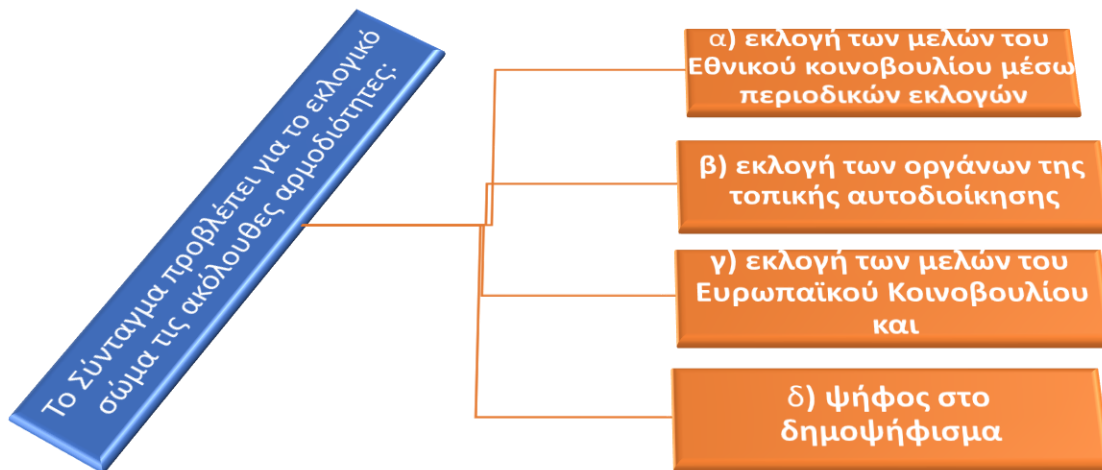
- 1. Άρθρο 51§2: Οι βουλευτές αντιπροσωπεύουν το Έθνος. Πρόκειται για την πολιτική έννοια του Έθνους (: ενεστώς λαός).
- 2. Άρθρο 1§1: Υπονοείται και δεν εξαγγέλλεται ευθέως. Αφού η δημοκρατία μας είναι κοινοβουλευτική είναι αναγκαία και αντιπροσωπευτική. Η αντιπροσώπευση αποτελεί προϋπόθεση του κοινοβουλευτισμού.

Εξειδίκευση

- 1. α. 51§3: Ανάδειξη βουλευτών με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία
- 2. α. 53§1: Περιοδική ανανέωση ανά τετραετία του αντιπροσωπευτικού σώματος
- 3. α. 60§1: Ο βουλευτής τελεί υπό καθεστώς ελεύθερης εντολής
- 4. α. 66§1: Αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Βουλής

5.5 Εκλογικό σώμα

Εκλογικό σώμα είναι το ανώτατο όργανο του κράτους αφού στη δική του βούληση οφείλεται η εκλογή των μελών του κοινοβουλίου, δηλαδή η επιλογή όλων των πολιτικών αποφάσεων και προσώπων. Δηλαδή, στο εκλογικό σώμα αποδίδεται η επιλογή των πολιτικών προσώπων και των πολιτικών αποφάσεων.

5.6 Αρχές της ψήφου και της ψηφοφορίας

Η ψηφοφορία διεξάγεται για την ανάδειξη κατά κύριο λόγο του Εθνικού Κοινοβουλίου και ως διαδικασία πρέπει να διέπεται από τις αρχές της αμεσότητας, της καθολικότητας, της μυστικότητας, της ισότητας και της ταυτόχρονης διεξαγωγής τους. Η νομική φύση της ψήφου σημαίνει ένα ενεργητικό εκλογικό δικαίωμα.

Η ψήφος αφορά τη δήλωση βούλησης του πολίτη, που πραγματώνει τη συμμετοχή του στο εκλογικό σώμα όταν ασκεί τις αρμοδιότητες που του αναθέτει το Σύνταγμα.

5.7 Η αρχή της καθολικής ψηφοφορίας φορείς του εκλογικού δικαιώματος

Με την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας κατοχυρώνεται το δικαίωμα ψήφου σε όλους τους Έλληνες πολίτες, Δηλαδή σε όλους όσοι έχουν την ελληνική ιθαγένεια και επίσης έχουν την πολιτική ενηλικιότητα, ώστε να εξασφαλίζεται η πνευματική ωριμότητα.

- η αρχή της άμεσης ψηφοφορίας σημαίνει ότι το δικαίωμα της ψήφου δεν μπορεί να ασκηθεί δια αντιπροσώπου, αλλά μόνο αυτοπροσώπως τους. Επίσης, ο εκλογέας θα εκλεγεί ο ίδιος και όχι μέσω της μεσολάβησης κάποιου άλλου οργάνου.

- **η αρχή της μυστικής ψηφοφορίας** Η μυστικότητα αφορά τη χρονική στιγμή και την επαλήθευση της ψήφου, δηλαδή ότι δεν περιλαμβάνει διακριτικά στοιχεία για να αναγνωρίζεται η ταυτότητα του εκλογέα.

Αρχές που διέπουν την ψήφο και την ψηφοφορία

Αρχή
καθολικότητας

Αρχή αμεσότητας

Αρχή μυστικότητας

Αρχή
υποχρεωτικότητας

Αρχή ισότητας

Η αρχή της υποχρεωτικής ψηφοφορίας Στο άρθρο 51 Συντ. προβλέπεται η υποχρέωση της ψήφου, η οποία αποτελεί και άσκηση δημόσιας λειτουργίας, δηλαδή αρμοδιότητα των μελών του εκλογικού σώματος.

Η αρχή της ισότητας της ψήφου Η αρχή της ισότητας της ψήφου δεν αποτυπώνεται ρητά στο συνταγματικό κείμενο, αλλά συνάγεται κατ' άλλους από τη γενική αρχή της ισότητας και κατ' άλλους, από την δημοκρατική αρχή. Σύμφωνα με ορθότερη άποψη, η αρχή της ισότητας της ψήφου προκύπτει από την πολιτική ισότητα, η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο της δημοκρατικής αρχής.

5.8 Εκλογικό σύστημα

Ο εκτελεστικός νόμος, που ρυθμίζει το εκλογικό σύστημα προβλέπεται στο άρθρο 54 Συντ. Υπάρχουν δύο τρόποι για να γίνει κατανοητό το εκλογικό σύστημα. Υπό την ευρεία έννοια, νοείται το σύνολο των ρυθμίσεων που διέπουν από την εκλογική διαδικασία. Υπό την στενή έννοια αναφέρεται στη μέθοδο κατανομής των εδρών.

Αναλογικό ή πλειοψηφικό Στο άρθρο 54 §1 Σ προβλέπονται διαδικαστικές εγγυήσεις του εκλογικού συστήματος. Αντίθετα, οι ουσιαστικές εγγυήσεις απορρέουν από τη

δημοκρατική αρχή και τις αρχές της ψηφοφορίας, αλλά και σε συνάρτηση με τη λειτουργικότητα της Βουλής και την κυβερνητική σταθερότητα. Το ισχύον εκλογικό σύστημα καθιερώνει την ενισχυμένη αναλογική, γεγονός που σημαίνει ότι επί της αρχής είναι αναλογικό, ωστόσο έχει κάποιους μηχανισμούς σχετικοποίησης της αναλογικότητας και στρέβλωσης της λαϊκής βούλησης ως προς τον τρόπο αποτύπωσής της στο Κοινοβούλιο. Αναλυτικότερα, προβλέπει πολλές πρωτοβάθμιες εκλογικές περιφέρειες, την προνομή του πρώτου κόμματος με επιπλέον 50 έδρες και, τέλος, το ελάχιστο κατώφλι του 3% για την είσοδο στη Βουλή ενός κόμματος, ρύθμιση που θεωρείται αντισυνταγματική για τους μεμονωμένους υποψηφίους, εφόσον εκλέγονται μόνον σε μία περιφέρεια

5.9 Πολιτικά Κόμματα

Τα πολιτικά κόμματα συνιστούν μια ιδιαίτερη μορφή ένωσης πολιτών με χαρακτήρα διαρκή. Σκοπός τους είναι η απόκτηση πλειοψηφίας στο εκλογικό σώμα και, άρα, και στα αντιπροσωπευτικά όργανα και, φυσικά, η πολιτική έκφραση μέρους της κοινής γνώμης.

Στο άρθρο 29 §1 Σ, προβλέπεται η ελεύθερη –δηλαδή χωρίς περιορισμούς– ένωση και το δικαίωμα ίδρυσης πολιτικών κομμάτων, η οποία συνδέεται με το δικαίωμα της ελεύθερης και ανόθευτης βούλησης του εκλογέα. Στην ίδια διάταξη τίθεται το αξιακό περιεχόμενο της δημοκρατίας, η οποία δεν αποτελεί μια στείρα διαδικασία και, άρα, προϋποτίθεται ότι ένα κόμμα που φτιάχνεται για να λειτουργήσει στη δημοκρατία οφείλει να υπηρετεί και το ίδιο την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Όσον αφορά την οικονομική ενίσχυση των κομμάτων, αυτή αποτελεί απόφαση του συντακτικού νομοθέτη, η οποία συνέχεται με τη σημασία των κομμάτων ως θεσμών για τη λειτουργία της δημοκρατίας. Στην τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου, θεσπίζονται οι σχετικές απαγορεύσεις εκδηλώσεων υπέρ ή κατά κομμάτων που αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς και τους υπαλλήλους των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι ο σκληρός πυρήνας του κράτους, δηλαδή τα δικαστήρια και οι ένοπλες δυνάμεις καθώς και τα σώματα ασφαλείας, πρέπει να είναι απαλλαγμένος από

κομματικές προτιμήσεις. Πρόκειται για μια αντίληψη που συνιστά κατάλοιπο και θεωρεί ότι το κράτος πρέπει να είναι ουδέτερο.

✦ **Η αρχή του πολυκομματισμού**

Στο περιεχόμενο της δημοκρατικής αρχής υπάρχει η αρχή του πολυκομματισμού. Το θεμέλιο του πολυκομματισμού είναι η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και η αντιπροσωπευτική αρχή, που προϋποθέτει και τη συλλογικότητα ιδίως μετά την καθιέρωση της καθολικής ψηφοφορίας. Επίσης θεμελιώδης αρχή είναι και η ελεύθερη ίδρυση και δράση των πολιτικών κομμάτων.

Τα πολιτικά κόμματα συνιστούν μια ιδιαίτερη μορφή ένωσης πολιτών, με χαρακτήρα διαρκή. Σκοπός τους είναι η απόκτηση πλειοψηφίας στο εκλογικό σώμα και άρα, και στα αντιπροσωπευτικά όργανα και φυσικά, η πολιτική έκφραση μέρους της κοινής γνώμης.

✦ **Κοινοβουλευτικό Σύστημα και Κόμματα**

Στο άρθρο 73 Συντ. προβλέπεται όλο το σύστημα σχηματισμού της Κυβέρνησης, που στηρίζεται στον θεσμό του πολιτικού κόμματος. Στο άρθρο 68 Συντ. και άρθρο 71 Συντ., θεσπίζονται οι κοινοβουλευτικές εξεταστικές επιτροπές και τα τμήματα.

5.10 Θεσμοί ημι-άμεσης δημοκρατίας

Θεσμοί ημι - άμεσης δημοκρατίας, που είναι δυνατό να προβλεφθούν στο πλαίσιο του αντιπροσωπευτικού συστήματος είναι η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία και το δημοψήφισμα. Ο πρώτος θεσμός δεν προβλέπεται στο ελληνικό Σύνταγμα ενώ ο δεύτερος ρυθμίζεται στο άρθρο 44 Συντ.

5.11 Λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία

Το πιο ήπιο μέσο ημι - άμεσης δημοκρατίας είναι η πρωτοβουλία των πολιτών, μέσω της οποίας ένας επαρκής, συνταγματικά ή νομοθετικά προβλεπόμενος αριθμός πολιτών υποβάλει πρόταση για θέση σε ισχύ ή τροποποίηση ή κατάργηση νόμου. Η πρόταση μπορεί να απευθύνεται είτε στο κοινοβούλιο είτε στον ίδιο το λαό.

5.12 Δημοψήφισμα

Δημοψήφισμα είναι η διατύπωση της βούλησης του εκλογικού σώματος για συγκεκριμένο ζήτημα, κατά τρόπον άμεσο και ευθύ και με τη μορφή της άμεσης, καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας.

Στο δημοψήφισμα, ο λαός αποφασίζει για ένα συγκεκριμένο ζήτημα και όχι για πρόσωπα, σε αντίθεση με τις βουλευτικές εκλογές.

* **Είδη Δημοψηφισμάτων**

Γνήσια και προσωπικά

Δημοκρατικά θεμιτό είναι το κλασικό ή γνήσιο δημοψήφισμα, όχι όμως και το προσωπικό που είτε αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο είτε καθοδηγείται και χειραγωγείται από συγκεκριμένο πρόσωπο, τον ηγέτη. Το προσωπικό δημοψήφισμα δεν εντάσσεται στους θεσμούς της άμεσης νομοθέτησης εφόσον μέσω αυτού δεν ασκείται από τον λαό νομοθετική λειτουργία.

Με κριτήριο το αντικείμενο τους, τα δημοψηφίσματα διακρίνονται σε, και.

- **Νομοθετικά είναι** όσα εντάσσονται στη συνήθη τη νομοθετική λειτουργία.
- **Τα συνταγματικά αφορούν** την έγκριση νέου Συντάγματος όταν εντάσσονται στη διαδικασία άσκησης πρωτογενούς συντακτικής εξουσίας ή τροποποίησης ήδη ισχύοντος όταν ανήκουν στη διαδικασία άσκησης της αναθεωρητικής λειτουργίας.
- **Κυβερνητικά είναι** τα δημοψηφίσματα όταν αφορούν θέματα κυβερνητικής πολιτικής.

Το κυβερνητικό δημοψήφισμα :προκηρύσσεται για κρίσιμα εθνικά θέματα, με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου και με απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας, του όλου αριθμού των βουλευτών. Ο ΠτΔ το προκηρύσσει κατά δέσμια αρμοδιότητα δεν μπορεί δηλαδή να ελέγξει τη συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων εφόσον συντρέχουν οι διαδικαστικές. Το αποτέλεσμα ενός κυβερνητικού δημοψηφίσματος θεωρείται δεσμευτικό επί της αρχής για την κυβέρνηση, με την έννοια ότι τελευταία, πρέπει να κινηθεί προς την κατεύθυνση που αποφάσισε ο λαός.

ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

Κρίσιμο εθνικό θέμα

- *Πρόταση:* Υπουργικό Συμβούλιο
- *Απόφαση:* Βουλή με απόλυτη πλειοψηφία (151)
- *Προκήρυξη:* ΠτΔ
- *Προσυπογραφή:* Υπουργικό Συμβούλιο
- *Συνέπειες:* Δέσμευση επί της αρχής για υλοποίηση περιεχομένου απόφασης-η επιλογή των μέσων εξαρτάται από Βουλή και Κυβέρνηση

Ψηφισμένο νομοσχέδιο για σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, εκτός από τα δημοσιονομικά

- *Πρόταση:* 2/5 του συνόλου των βουλευτών (120)
- *Απόφαση:* Βουλή με πλειοψηφία 3/5 (180)
- *Προκήρυξη:* ΠτΔ
- *Προσυπογραφή:* Πρόεδρος της Βουλής (α. 36 § 3 Συντ.)
- *Συνέπειες:* Αν είναι αρνητικό έχει τη μορφή αναβλητικής αρνησικυρίας. Δεν επιτρέπεται επαναφορά μέσα στην ίδια βουλευτική περίοδο

Νομοθετικό δημοψήφισμα : αφορά ψηφισμένα νομοσχέδια, για σοβαρά κοινωνικά ζητήματα, εκτός από τα δημοσιονομικά, με πρόταση των 2/5 τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών και με απόφαση των 3/5 τουλάχιστον του συνόλου των βουλευτών. Πρόκειται δηλαδή για ένα δημοψήφισμα, στο οποίο δεν εμπλέκεται τυπικά η Κυβέρνηση. Η πρωτοβουλία ανήκει σε μέλη του Κοινοβουλίου. Το νομοθετικό δημοψήφισμα είναι άμεσα δεσμευτικό (αποφασιστικό).

Κεφάλαιο 6 : Βουλή, Κυβέρνηση, Πρόεδρος της Δημοκρατίας

6.1 Η Βουλή

Η Βουλή είναι ένα άμεσο κρατικό όργανο, συλλογικό πολυμελές και αντιπροσωπευτικό όργανο. Το Κοινοβούλιο θα πρέπει να προκύπτει από περιοδικές εκλογές και έτσι η εντολή που λαμβάνουν οι βουλευτές να είναι περιορισμένη χρονικά.

Η Βουλή εκφράζει τη λαϊκή κυριαρχία και δρα εν ονόματι του εκλογικού σώματος. Με άλλα λόγια εκφράζει το λαό δεδομένου ότι εκλέγεται άμεσα από αυτόν.

Βασική αρμοδιότητα της Βουλής είναι η νομοθεσία. Το ίδιο σημαντική είναι και η άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου των πράξεων και παραλείψεων της κυβέρνησης. Άλλες αρμοδιότητες είναι η ανάδειξη των υπόλοιπων κρατικών οργάνων (Κυβέρνησης και ΠτΔ), ο δημόσιος κοινοβουλευτικός διάλογος, καθώς και κάποιες δικαστικές αρμοδιότητες.

Οι νομοθετικές αρμοδιότητες της Βουλής:

- αναθεώρηση	- ψηφίζει νόμο για κατάσταση πολιορκίας
- νομοθετική λειτουργία	- επικυρώνει διεθνείς συμβάσεις
- ψηφίζει προϋπολογισμό, οικονομικό απολογισμό και ισολογισμό	- καθορίζεται η αποζημίωση και ατέλειες βουλευτών
- παράγει τον κανονισμό της Βουλής	

✦ **Σύνθεση και λειτουργία της Βουλής**

Ο αριθμός των βουλευτών κατά το Σύνταγμα καθορίζεται με νόμο(αρ.51 παρ.1) δεν μπορεί όμως να είναι μικρότερος των 200 και μεγαλύτερος των 300. Η ισχύουσα

νομοθετική πρόβλεψη ορίζει τον αριθμό των βουλευτών στους 300. Οι βουλευτικές έδρες κατανέμονται σε εκλογικές περιφέρειες. Οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο. Εκτός από τους βουλευτές που εκλέγονται ανά περιφέρειες προβλέπεται και η ύπαρξη βουλευτών Επικρατείας οι οποίοι εκλέγονται ανάλογα με τα έγκυρα ψηφοδέλτια που έλαβε κάθε κόμμα σ' ολόκληρη την επικράτεια. Κατά την ισχύουσα εκλογική νομοθεσία οι βουλευτές Επικρατείας είναι 12. Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με Προεδρικό Διάταγμα με βάση τον νόμιμο πληθυσμό σύμφωνα με την τελευταία απογραφή από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια.

Τα προσόντα εκλογιμότητας των βουλευτών είναι: η ελληνική ιθαγένεια, η ικανότητα του εκλέγειν και η ηλικία των 25 ετών. Το Σύνταγμα προβλέπει και τα κωλύματα εκλογιμότητας. Απόλυτο κώλυμα εκλογιμότητας είναι ένα: οι πολιτικοί και στρατιωτικοί που έχουν κατά τον νόμο αναλάβει υποχρέωση να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές όσο διαρκεί η υποχρέωση τους (αρ. 56 παρ.4).

Σχετικά κωλύματα που αίρονται με την παραίτηση είναι αυτά που προβλέπει το άρθρο 56 παρ.1 όπως δημόσιοι υπάλληλοι, υπηρετούντες στις Ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας, υπάλληλοι ΟΤΑ, διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, διευθύνοντες σύμβουλοι ΝΠΔΔ και κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων κ.α. Τοπικά κωλύματα είναι αυτά που δεν αίρονται με παραίτηση

(αρ.56 παρ.3) και αφορούν ορισμένα πρόσωπα τα οποία δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτείνονταν η τοπική αρμοδιότητα τους μέσα στους τελευταίους 18 μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου. Τέτοια πρόσωπα είναι (αρ.56 παρ. 3 του Συντάγματος) οι Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς Υπουργείων, τα μέλη των ανεξαρτήτων αρχών του άρθρου 101 Α, διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, διευθύνοντες σύμβουλοι ΝΠΔΔ και κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων, υπάλληλοι του Δημοσίου ή των ΟΤΑ που κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας κ.α. Εξάλλου τα ανώτερα μονοπρόσωπα όργανα των ΟΤΑ 2ου βαθμού δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ή ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά την διάρκεια της θητείας για την οποία εκλέχτηκαν ακόμα και εάν παραιτηθούν (αρ. 56 παρ.1). Ο βουλευτής χάνει την ιδιότητα του στις εξής περιπτώσεις: εάν πεθαίνει, εάν παραιτηθεί, αν διαλυθεί η βουλή, εάν λήξει η βουλευτική περίοδος, εάν ακυρωθεί η εκλογή του από το ΑΕΔ.

*** Η Νομική θέση του Βουλευτή και η βουλευτική ασυλία.**

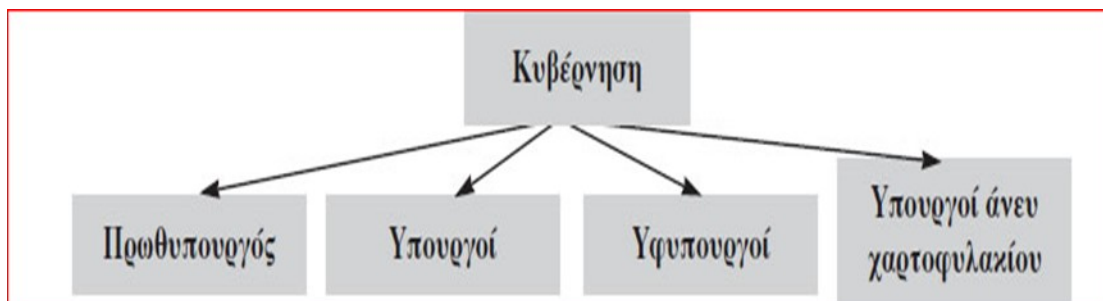
Ο βουλευτής προστατεύεται από την αρχή της ελεύθερης εντολής και κατά την εκλογή του αντιπροσωπεύει όλο το έθνος. Περαιτέρω, κατοχυρώνεται το «ανεύθυνο», «ακαταδίωκτο» και «απόρρητο» του βουλευτή, δηλαδή οι τρεις όψεις της βουλευτικής ασυλίας.

6.2 Κοινοβουλευτικός έλεγχος

Στην πυραμίδα των οργάνων του Κράτους η Βουλή είναι ανώτερη από την Κυβέρνηση. Η Κυβέρνηση χρειάζεται την εμπιστοσύνη της Βουλής, την οποία όμως μπορεί να διαλύσει με Προεδρικό Διάταγμα. Η Βουλή μπορεί να ανατρέψει την Κυβέρνηση ή μεμονωμένους υπουργούς με την πρόταση δυσπιστίας. Η πρόταση δυσπιστίας αποτελεί το μοναδικό μέσω κοινοβουλευτικού ελέγχου με κύρωση. Το Σύνταγμα ρυθμίζει λεπτομερώς την διαδικασία ψήφου εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας της Κυβέρνησης. Υπάρχουν όμως και άλλα μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου χωρίς κύρωση όπως οι επίκαιρες ερωτήσεις, οι επερωτήσεις, οι αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων, οι επίκαιρες επερωτήσεις. Οι εξεταστικές επιτροπές συνιστώνται για την εξέταση ειδικών ζητημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος. Για την σύσταση απαιτείται απόφαση της Ολομέλειας της

Βουλής που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο πέμπτων του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση του ενός πέμπτου του συνόλου των βουλευτών. Ειδικά για θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Οι εξεταστικές επιτροπές έχουν όλες τις αρμοδιότητες των ανακριτικών αρχών και του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και συντάσσουν αιτιολογημένο πόρισμα. Συνήθως οι εξεταστικές επιτροπές αποτελούν το προοίμιο της ποινικής δίωξης Υπουργών.

6.3 Κυβέρνηση

Η Κυβέρνηση είναι μετά το Πρόεδρο της Δημοκρατίας το ανώτατο όργανο εκτελεστικής εξουσίας αλλά ουσιαστικά είναι το κύριο όργανο διακυβέρνησης της χώρας και αυτό διότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, στο δικό μας πολίτευμα, δεν συμμετέχει στην χάραξη πολιτικής

Συγκρότηση

Την Κυβέρνηση αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και του Υπουργούς (αρ.81 παρ.1) και τον/τους αντιπρόεδρο(ους) εάν αυτοί υπάρχουν. Υπό ευρεία έννοια η Κυβέρνηση περιλαμβάνει και τους αναπληρωτές υπουργούς, τους υπουργούς άνευ χαρτοφυλακίου ή επικρατείας και τους υφυπουργούς. Εάν το προβλέπει ο νόμος οι υφυπουργοί μπορούν να είναι μέλη του Υπουργικού

Συμβουλίου. Οι αρμοδιότητες των υπουργείων καθορίζονται με Προεδρικό Διάταγμα. Κανένας δεν μπορεί να οριστεί μέλος της Κυβέρνησης ή υφυπουργός ένα δεν συγκεντρώνει τα προσόντα του βουλευτή(αρ.81 παρ.2) Τον Πρωθυπουργό και του Υπουργούς διορίζει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αλλά η Κυβέρνηση παραμένει στην εξουσία μόνο αφού λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή και καθ' όσο χρονικό διάστημα έχει την εμπιστοσύνη αυτή.

*** Αρμοδιότητες**

Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει την γενική πολιτική της χώρας. Για την υλοποίηση αυτής της συνταγματικής επιταγής ο κρατικός μηχανισμός βρίσκεται υπό την Κυβέρνηση με εξαίρεση τα όργανα που αποτελούν την νομοθετική και δικαστική εξουσία(βουλή και δικαστήρια). Η Κυβέρνηση αποτελεί ενιαία νομικοπολιτική οντότητα εντός του κοινοβουλευτικού συστήματος και ως συλλογικό όργανο είναι υπεύθυνη ενώπιον της Βουλής. Οι υπουργοί εφαρμόζουν την ίδια κυβερνητική πολιτική είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για την πολιτική της Κυβέρνησης (αρ.85 εδ.α) και οφείλουν την θέση τους στο πρωθυπουργό διότι με δική του πρόταση διορίζονται και παύονται(αρ.37 παρ.1)

Ευρεία έννοια: ο Πρωθυπουργός, οι αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης, εάν υπάρχουν, οι υπουργοί, οι αναπληρωτές υπουργοί, οι υπουργοί επικρατείας, οι υφυπουργοί και τα συλλογικά κυβερνητικά όργανα.

Στενή έννοια: το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους υπουργούς (81 παρ. 1 Σ). Οι υφυπουργοί δεν αποτελούν μεν μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, εντούτοις μπορεί να προσκαλούνται από τον Πρωθυπουργό να συμμετάσχουν σε συνεδρίαση δίχως όμως δικαίωμα ψήφου.

Η πολιτική ευθύνη της Κυβέρνησης είναι παρακολούθημα της γενικής της αρμοδιότητας να αποφασίζει και να κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας.

Η κοινοβουλευτική ευθύνη της Κυβέρνησης είναι μία διάσταση της ευρύτερης πολιτικής της ευθύνης και συνέχεται με την κοινοβουλευτική αρχή, την εξάρτηση δηλαδή της Κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής. Η Κυβέρνηση, λοιπόν, λογοδοτεί στη Βουλή για τα πεπραγμένα και τις παραλείψεις της. Ενώ μάλιστα η ψήφος εμπιστοσύνης δίνεται από την κοινοβουλευτική συμπολίτευση, στην πράξη και εμπειρικά μιλώντας ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται κυρίως και εντονότερα από την αντιπολίτευση. Αυτό οφείλεται στη χαλαρή διάκριση των εξουσιών που φέρει μαζί του το κοινοβουλευτικό σύστημα, εφόσον Κυβέρνηση και κοινοβουλευτική πλειοψηφία συμπορεύονται πολιτικά, και στην πραγματικότητα το δίπολο εκτελεστική –νομοθετική εξουσία αντικαθίσταται από το συμπολίτευση– αντιπολίτευση. Τη λογοδοσία της Κυβέρνησης, στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής της ευθύνης, υπηρετούν όλες οι μορφές κοινοβουλευτικού ελέγχου (π.χ. ερωτήσεις, επερωτήσεις, αναφορές, η ώρα του πρωθυπουργού, προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση), όπως αυτά προβλέπονται ειδικότερα στον Κανονισμό της Βουλής.

6.4 Η απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της

Η Κυβέρνηση είναι ένα όργανο που λειτουργεί χωρίς ορισμένη θητεία στο πολίτευμα μας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η θητεία της Κυβέρνησης εξαρτάται από την εμπιστοσύνη της Βουλής. Εφόσον αυτή χαθεί, η Κυβέρνηση ακόμη και μεσούσης της τετραετούς βουλευτικής περιόδου υποχρεούται να παραιτηθεί. Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι η απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της δεν οδηγεί σε εκλογές, αφού, εφόσον η πλειοψηφία της Βουλής επιθυμεί να μεταφέρει την εμπιστοσύνη της σε νέα Κυβέρνηση, έχει τη δυνατότητα να το πράξει. Η Κυβέρνηση απαλλάσσεται από τα καθήκοντά της στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απαλλάσσει την Κυβέρνηση από τα καθήκοντά της αν αυτή παραιτηθεί, εθελούσια ή αν η Βουλή αποσύρει την εμπιστοσύνη της,

υπερψηφίζοντας πρόταση δυσπιστίας ή καταψηφίζοντας πρόταση εμπιστοσύνης (άρθρο 38 §1 Σ).

- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απαλλάσσει την Κυβέρνηση από τα καθήκοντά της αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί, εκλείψει ή αδυνατεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντα του (άρθρο 38 §2 Σ). Στην πρώτη περίπτωση, την παραίτηση της Κυβέρνησης ακολουθούν διερευνητικές εντολές, ενώ αν δεν καταστεί δυνατή η ανάδειξη νέας Κυβέρνησης, προκηρύσσονται εκλογές με εκλογική Κυβέρνηση είτε την οικουμενική που προβλέπεται συνταγματικά, και αν όχι την υπηρεσιακή που προβλέπει το άρθρο 37 §3 Σ.

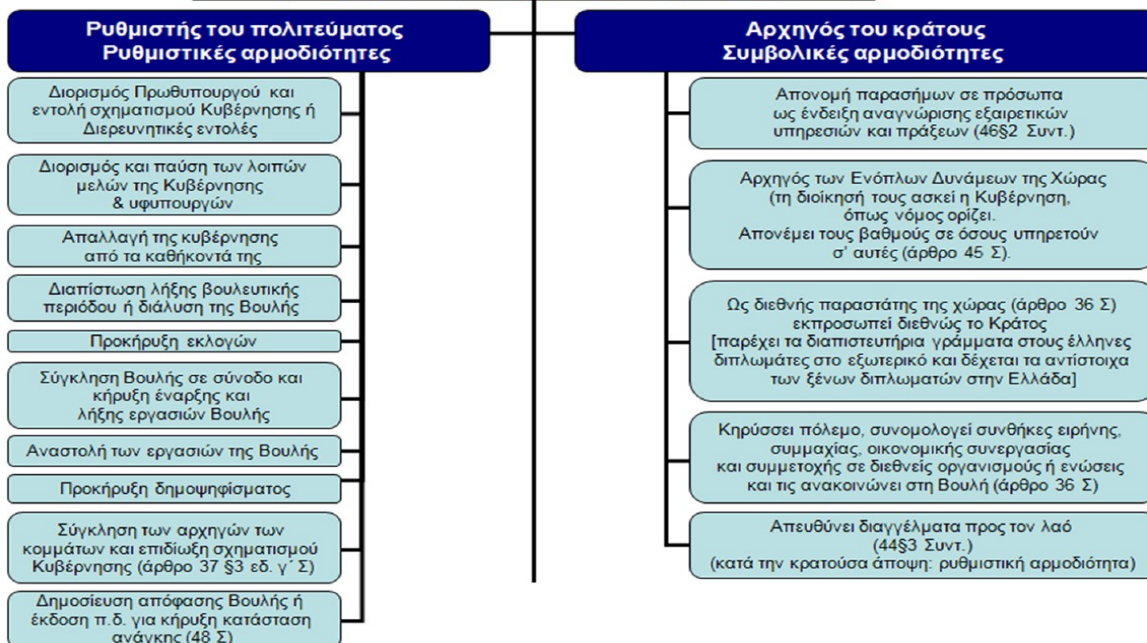
Στη δεύτερη περίπτωση, αντικαθίσταται μόνο ο Πρωθυπουργός, εφόσον η κοινοβουλευτική ομάδα του απερχόμενου Πρωθυπουργού διαθέτει την πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο. Διαφορετικά ακολουθείται και στην περίπτωση αυτή, η προηγούμενη διαδικασία. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στις δυο ανωτέρω περιπτώσεις, το προεδρικό διάταγμα απαλλαγής της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της, ακόμη κι αν δεν προσυπογραφεί από τον Πρωθυπουργό, το υπογράφεται μόνο από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, σύμφωνα με το άρθρο 35 §1 Σ, ούτως ώστε ενδεχόμενη ολιγωρία του Πρωθυπουργού να μην παρεμποδίσει την υλοποίηση της κοινοβουλευτικής αρχής στην προκειμένη περίπτωση.

6.5 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Σύμφωνα με το άρθρο 30 §1 Σ: «1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του Πολιτεύματος».

- Ο ΠτΔ είναι αρχηγός του κράτους, ενώ αρχηγός της κυβέρνησης είναι ο πρωθυπουργός. Η θέση του αυτή ρυθμίζεται και προστατεύεται από τον κοινοβουλευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος και άρα της πρωταρχικότητας της Βουλής από την οποία εκλέγεται, αλλά και της κεντρικής σημασίας της κυβέρνησης και του αρχηγού της του πρωθυπουργού, για τη χάραξη της πολιτικής.
- Η νομιμοποίηση του ΠτΔ είναι έμμεση, όπως και η εκλογή του, δεν εκλέγεται απευθείας από το λαό, αλλά από τη Βουλή. Ως αρχηγός του κράτους, ο ΠτΔ είναι ο διεθνής προστάτης της χώρας, υπό την έννοια ότι εκπροσωπεί το ελληνικό κράτος, στο εξωτερικό. Ειδικότερα, όπως προβλέπει το άρθρο 36 Συντ., «κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας, οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς, ή ενώσεις και τις ανακοινώνει στη Βουλή με τις αναγκαίες διασαφηνίσεις, όταν το συμφέρον και η ασφάλεια του κράτους, το επιτρέπουν».
- Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 30 Συντ. «Ο ΠτΔ είναι ρυθμιστής του πολιτεύματος». Ως ρυθμιστής, ο ΠτΔ μέριμνα για τη λειτουργία του κοινοβουλευτικού συστήματος, για την εφαρμογή των επιμέρους διατάξεων του Συντάγματος και για την πραγμάτωση των στόχων του, όπως π.χ. κυβερνητική σταθερότητα, κοινωνική ειρήνη άρα και λειτουργική ισορροπία του πολιτεύματος.
- Γενικότερα, ο ρόλος του ΠτΔ είναι λιτός και ενωτικός, χωρίς να λαμβάνει επίσημα θέση ή πολύ περισσότερο να διχάζει τις πολιτικές ή κοινωνικές δυνάμεις του τόπου.

Ρόλος και αρμοδιότητες Προέδρου της Δημοκρατίας

Η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 32)

1. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή γίνεται με ονομαστική ψηφοφορία και σε ειδική συνεδρίαση, που συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Βουλής έναν τουλάχιστο μήνα πριν λήξει η θητεία του εν ενεργεία Προέδρου της Δημοκρατίας, κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής. Σε περίπτωση οριστικής αδυναμίας του Προέδρου της Δημοκρατίας να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, κατά τους ορισμούς του άρθρου 34 παράγραφος 2, καθώς επίσης και σε περίπτωση που ο Πρόεδρος παραιτηθεί, πεθάνει ή κηρυχθεί έκπτωτος κατά τις διατάξεις του Συντάγματος, η συνεδρίαση της Βουλής για την εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας συγκαλείται μέσα σε δέκα ημέρες το αργότερο αφότου έληξε πρόωρα η θητεία του προηγούμενου Προέδρου.

2. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται σε κάθε περίπτωση για πλήρη θητεία.

3. Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών. Αν δεν συγκεντρωθεί η πλειοψηφία αυτή, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ύστερα από πέντε ημέρες. Αν δεν

επιτευχθεί ούτε στη δεύτερη ψηφοφορία η οριζόμενη πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ακόμη μία φορά ύστερα από πέντε ημέρες, οπότε εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

4. Αν δεν επιτευχθεί ούτε και στην τρίτη ψηφοφορία η αυξημένη αυτή πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ύστερα από πέντε ημέρες και εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Αν δεν επιτευχθεί ούτε αυτή η πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ύστερα από πέντε ημέρες και εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε τη σχετική πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων στην πρώτη ψηφοφορία της προηγούμενης παραγράφου.

5. Αν η Βουλή είναι απούσα, συγκαλείται εκτάκτως για να εκλέξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κατά τους ορισμούς της παραγράφου 4. Αν η Βουλή έχει διαλυθεί με οποιονδήποτε τρόπο, η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας αναβάλλεται ώσπου να συγκροτηθεί σε σώμα η νέα Βουλή και μέσα σε είκοσι ημέρες, το αργότερο, από τη συγκρότησή της, σύμφωνα με όσα ορίζονται στις παραγράφους 3 και 4, αφού τηρηθούν και οι ορισμοί της παραγράφου 1 του άρθρου 34.

6. Αν η διαδικασία για την εκλογή νέου Προέδρου, που ορίζεται στις προηγούμενες παραγράφους, δεν περατωθεί εγκαίρως, ο ήδη Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του και μετά τη λήξη της θητείας του ώσπου να αναδειχθεί νέος Πρόεδρος.

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ευθύνεται διά πράξεις αυτού σχετιζόμενας προς την άσκηση των καθηκόντων του μόνον εφ' όσον αύται συνιστούν εσχάτην προδοσίαν ή εκ προθέσεως παραβίασιν του Συντάγματος.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαπράττει το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας οσάκις ούτος, χρησιμοποιών την ιδιότητα του ταύτην και τας εκ του Συντάγματος εμπειστευμένας αυτώ εξουσίας, κατέλυσεν ή μετέβαλεν ή αποπειράται να καταλύση ή μεταβάλη διά βίας το πολίτευμα της Χώρας.

3. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαπράττει το έγκλημα της εκ προθέσεως παραβίασεως του Συντάγματος οσάκις υπό την ιδιότητα του ταύτην προβαίνη εκ προθέσεως εις έκδοσιν πράξεως ή εις άλλην ενέργειαν ή υποπίπη εις παράλειψιν αντικειμένην εις επιτακτικήν διάταξιν του Συντάγματος, εκ των αναφερομένων εις τας υπό του Προέδρου της Δημοκρατίας ατομικώς και άνευ διακριτικής ευχερείας ασκουμένας αρμοδιότητας,

συνεπεία της οποίας επήλθε σοβαρά διατάραξις της λειτουργίας του πολιτεύματος

6.6 Πρωθυπουργός

Είναι το σημαντικότερο πρόσωπο της Κυβέρνησης. Ο πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειες της καθώς και των δημοσίων υπηρεσιών για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στο πλαίσιο των νόμων(αρ.82 παρ.2). Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι ο Πρωθυπουργός είναι primus solus και όχι primus inter partes. Η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου είναι στην διακριτική του ευχέρεια αφού με δική του πρόταση ο ΠτΔ διορίζει και παύει τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου(αρ.37 παρ.1). Ο Πρωθυπουργός συνήθως επιλέγει τους υπουργούς του από τους βουλευτές του κόμματός του, αλλά δεν έχει τέτοια νομική υποχρέωση και μερικές φορές ορισμένοι υπουργοί δεν είναι βουλευτές. Ο Πρωθυπουργός προεδρεύει του Υπουργικού συμβουλίου και των λοιπών συλλογικών κυβερνητικών οργάνων. Βεβαίως ο Πρωθυπουργός και η Κυβέρνηση του πρέπει να έχουν την εμπιστοσύνη της Βουλής. Παραίτηση του Πρωθυπουργού σημαίνει και παραίτηση της Κυβέρνησης. Εάν ο Πρωθυπουργός δεν μπορεί να ασκήσει τα καθήκοντα του τότε την αδυναμία διαπιστώνει η Βουλή με απόφαση της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών ύστερα από πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας στην οποία ανήκει ο Πρωθυπουργός. Σε κάθε άλλη περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται τουλάχιστον από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των βουλευτών(αρ.38 παρ.2)

ο Πρωθυπουργός διαθέτει τις εξής αρμοδιότητες: α) προτείνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον διορισμό και την παύση των υπουργών (άρθρο 37 §1 Σ), β) προσυπογράφει το προεδρικό διάταγμα για την απαλλαγή της κυβέρνησης από τα

καθήκοντά της (άρθρο 35 §1 Σ), γ) προεδρεύει του υπουργικού συμβουλίου, του οποίου κατευθύνει και συντονίζει τις ενέργειες και ελέγχει τις δημόσιες υπηρεσίες (άρθρο 82 §2 Σ), δ) προσυπογράφει τα διαγγέλματα του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 44 §3 Σ), ε) προσυπογράφει τα προεδρικά διατάγματα για την προκήρυξη εκλογών σε περιπτώσεις λήξης της θητείας της Βουλής (άρθρο 53 §1 Σ) και αδυναμίας εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 32 §4

Ο Πρωθυπουργός, όταν αδυνατεί προσωρινά να ασκήσει τα καθήκοντά του αναπληρώνεται προσωρινά από τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης (εφόσον αυτός έχει διοριστεί), διαφορετικά από τον πρώτο κατά σειρά Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης, εφόσον έχουν διοριστεί περισσότεροι του ενός, άλλως από τον υπουργό που έχει αναδείξει ως αναπληρωτή του ή από τον πρώτο τη τάξει υπουργό αν δεν έχει οριστεί κανείς από τους προηγούμενους (άρθρα 38 §2, παρ. γ', 81 §5 Σ).

Το άρθρο 38 §2 Σ εμπεριέχει ειδική πρόβλεψη για την περίπτωση που ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί ατομικά, εκλείψει, ή αδυνατεί να ασκήσει τα καθήκοντά. Στις παραπάνω περιπτώσεις, η υφιστάμενη Κυβέρνηση απαλλάσσεται από τα καθήκοντά της, χωρίς όμως αυτό να έχει ως συνέπεια τη διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη βουλευτικών εκλογών. Αντίθετα, η κοινοβουλευτική ομάδα της πλειοψηφίας έχει τη δυνατότητα μέσα σε τρεις ημέρες να προτείνει ένα νέο πρόσωπο, το οποίο και διορίζεται ως Πρωθυπουργός. Αν δεν υφίσταται εντός της Βουλής, κοινοβουλευτική ομάδα που να διαθέτει την πλειοψηφία και να προτίθεται να χορηγήσει εμπιστοσύνη σε Κυβέρνηση με νέο Πρωθυπουργό, ακολουθείται η διαδικασία των διερευνητικών εντολών που προβλέπει το άρθρο 37 §2 Σ. Ειδικό θέμα αποτελεί και η διαπίστωση της αδυναμίας του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του. Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ύστερα από πρόταση που υποβάλει η κοινοβουλευτική ομάδα της κυβερνώσας πλειοψηφίας ή διαφορετικά τα 2/5 του όλου αριθμού των βουλευτών (άρθρο 38 §2 Σ)

*** Πρόταση εμπιστοσύνης και δυσπιστίας (αρ.84)**

Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού η Κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής(αρ.84 παρ.1 εδ.β). Ψήφος εμπιστοσύνης μπορεί να ζητηθεί και από την Κυβέρνηση οποτεδήποτε άλλοτε. Η πρόταση

εμπιστοσύνης πρέπει να γίνει δεκτή από την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών η οποία όμως δεν επιτρέπεται να είναι κατώτερη από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των βουλευτών(120/300).

Παρ' όλο που δεν αναφέρεται ρητά στο Σύνταγμα, θεωρείται ότι η Κυβέρνηση αποδοκιμάζεται εάν η Βουλή δεν εγκρίνει τον προϋπολογισμό. Επίσης η Κυβέρνηση δεν μπορεί να κυβερνήσει εάν παύσουν να την στηρίζουν 151 βουλευτές. Η Βουλή μπορεί με απόφαση της να αποσύρει την εμπιστοσύνη από την Κυβέρνηση ή από μέλος της. Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογραμμένη από το 1/6 των βουλευτών (50/300). Η πρόταση δυσπιστίας για να γίνει δεκτή πρέπει να ψηφιστεί από την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών(151/300). Η πρόταση δυσπιστίας δεν μπορεί να υποβληθεί πριν την πάροδο εξαμήνου από την απόρριψη προηγούμενης πρότασης δυσπιστίας. Μόνο στην περίπτωση που είναι υπογεγραμμένη από την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών(151/300) μπορεί να υποβληθεί την πάροδο εξαμήνου. Η υιοθέτηση πρότασης δυσπιστίας κατά συγκεκριμένου Υπουργού συνεπάγεται την απομάκρυνση αυτού και όχι την πτώση της Κυβέρνησης. Δεν είναι γνωστή η περίπτωση κατά την οποία η Βουλή έχει αποσύρει την εμπιστοσύνη της από μεμονωμένο Υπουργό μέχρι σήμερα. Η πρόταση εμπιστοσύνης και δυσπιστίας που εξαρτά την παραμονή της Κυβέρνησης στην εξουσία από την εμπιστοσύνη της Βουλής είναι το βασικό χαρακτηριστικό του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.

6.7 Μέλη της Κυβέρνησης

✦ Αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης

Διορίζονται και παύονται με Π.Δ. ύστερα από πρόταση του Πρωθυπουργού □ πρέπει να φέρουν ταυτοχρόνως και την ιδιότητα του υπουργού □ ασκούν τις αρμοδιότητες που ορίζει ο Πρωθυπουργός και κάθε άλλη αρμοδιότητα που ορίζει ο νόμος □ Μπορεί να τους ανατεθούν και αρμοδιότητες που ανήκουν σε υπουργείο άλλο από εκείνο, του οποίου ενδεχομένως προΐστανται □ αποτελούν το ιεραρχικά ανώτερο όργανο ή επίπεδο διοίκησης της Κυβέρνησης αμέσως μετά τον Πρωθυπουργό

* Υπουργός

Ενώ οι βουλευτές έχουν το ανεύθυνο για έκφραση γνώμης και ψήφου, οι Υπουργοί έχουν κοινοβουλευτική, αστική και ποινική ευθύνη. Χωρίς τον φόβο της ποινικής ευθύνης η κοινοβουλευτική ευθύνη από μόνη της ίσως να μην ήταν αποτελεσματική. Το νομικό καθεστώς της ποινικής ευθύνης των Υπουργών ρυθμίζει το άρθρο 86 του Συντάγματος που εισάγει εξαίρεση από τις ρυθμίσεις των άρθρων 96 και 97 περί αρμοδιότητας ποινικών δικαστηρίων. Η ειδική μεταχείριση των Υπουργών είναι κυρίως δικονομική και αφορά τα πλημμελήματα και κακουργήματα που έχουν τελέσει κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η διαδικασία διαιρείται σε δύο μέρη, πρώτον η Βουλή και όχι ο εισαγγελέας διενεργεί προκαταρκτική εξέταση και ασκεί την ποινική δίωξη και εν συνεχεία επιλαμβάνεται Ειδικό Δικαστήριο που αποτελείται από έξι μέλη του Συμβουλίου Επικρατείας και επτά μέλη του Αρείου Πάγου

Η ευθύνη των υπουργών

Πολιτική	Ποινική	Αστική
<ul style="list-style-type: none">• Η πολιτική ευθύνη εξαγγέλλεται στο άρθρο 85 (Στο οποίο συμπλέκεται με την ποινική ευθύνη). Σχετικό είναι και το άρθρο 35 § 1 εδ. α' Συντ. Ο καταλογισμός της πολιτικής ευθύνης διέρχεται την οδό του κοινοβουλευτικού ελέγχου, δραστικότερο μέσο του οποίου είναι η πρόταση δυσπιστίας, υπερψήφιση της οποίας συνεπάγεται την απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της (ά. 38 § 1 Συντ.).	<ul style="list-style-type: none">• Τα βασικά χαρακτηριστικά του θεσμού της ποινικής ευθύνης των υπουργών είναι η ανάθεση της πρωτοβουλίας για την κίνηση της διαδικασίας στη Βουλή, καθώς και η καθιέρωση της αρμοδιότητας ειδικού ποινικού δικαστηρίου. Η αρμοδιότητα αυτή της Βουλής είναι αποκλειστική, εφόσον τα αδικήματα τελέστηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους	<ul style="list-style-type: none">• Οι υπουργοί φέρουν πλήρη αστική ευθύνη για τις ζημιογόνες ενέργειές τους, που είναι άσχετες με τα καθήκοντά τους. Για τις ενέργειες που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους ευθύνεται το κράτος κατά τις διατάξεις των άρθρων 104 και 105 ΕισΝΑΚ

Οι Υπουργοί έχουν τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

(α) προϊστανται του συνόλου των υπηρεσιών που υπάγονται στο Υπουργείο τους, συντονίζουν, εποπτεύουν και ελέγχουν τη δράση τους, καθώς και τη δράση των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών που υπάγονται σε αυτούς, βάσει των αρμοδιοτήτων που είναι ανατεθειμένες σε αυτό από τις κείμενες διατάξεις, (β) εποπτεύουν και συντονίζουν τις ενέργειες των διορισμένων στο Υπουργείο τους Υφυπουργών, (γ) ασκούν, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τον Κανονισμό της Βουλής, τη νομοθετική πρωτοβουλία σε θέματα της αρμοδιότητάς τους και στο πλαίσιο του ρυθμιστικού προγραμματισμού της Κυβέρνησης, (δ) προτείνουν την έκδοση των κατ' εξουσιοδότηση νόμου κανονιστικών και των αναγκαίων για την εκτέλεση των νόμων Διαταγμάτων της αρμοδιότητάς τους και εκδίδουν κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση νόμου, (ε) ασκούν κάθε άλλη αρμοδιότητα που τους παρέχει το Σύνταγμα και ο νόμος ή τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός.

*** Αναπληρωτής Υπουργός**

Μπορεί να διορίζεται σε οποιοδήποτε Υπουργείο. Οι αρμοδιότητες του Αναπληρωτή Υπουργού ορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με όμοια απόφαση μπορεί να ανατεθεί σε Αναπληρωτή Υπουργό η άσκηση συναφούς προς τις αρμοδιότητές του, αρμοδιότητας που ανήκει σε άλλο Υπουργείο. Στην περίπτωση αυτή δύναται να προϊστανται των υπηρεσιών στις οποίες ανήκουν οι αντίστοιχες αρμοδιότητες και του προσωπικού τους

*** Υπουργοί επικρατείας**

Μπορεί να προϊστανται συγκεκριμένου υπουργείου, οπότε ασκούν τις αντίστοιχες αρμοδιότητες ή ασκούν όσες αρμοδιότητες αναθέτει σε αυτούς ο Πρωθυπουργός □ οι αρμοδιότητες αυτές μπορεί να ανήκουν είτε στον Πρωθυπουργό είτε σε υπουργό προϊστάμενο υπουργείου □ οι θέσεις των υπουργών χωρίς χαρτοφυλάκιο μετατράπηκαν σε θέσεις υπουργών επικρατείας με το ν. 1943/1991 □ αποτελούν πάντα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου

*** Υφυπουργός**

Οι Υφυπουργοί διορίζονται στα Υπουργεία ή στον Πρωθυπουργό και ασκούν τις αρμοδιότητες που ορίζονται αντιστοίχως με κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του αρμόδιου Υπουργού ή με απόφαση του Πρωθυπουργού, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με τις ανωτέρω αποφάσεις μπορεί να προβλέπεται ότι: (α) ορισμένες από τις ανατιθέμενες σε Υφυπουργό αρμοδιότητες ασκούνται παράλληλα και από τον Υπουργό, (β) στον Υφυπουργό υπάγονται και οι αντίστοιχες υπηρεσίες και

προσωπικό και (γ) η νομοθετική πρωτοβουλία και η αρμοδιότητα για την έκδοση των κανονιστικών πράξεων για τις οικείες αρμοδιότητες ασκούνται από τον Υφυπουργό.

Κανένα Υπουργείο δεν μπορεί να έχει περισσότερες από τρεις (3) συνολικά θέσεις Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών. Οι θέσεις των Αναπληρωτών Υπουργών δεν μπορεί να είναι παραπάνω από μία σε κάθε Υπουργείο.

*** Υπουργεία**

Αποτελούν δέσμες ή σύνολα δημόσιων υπηρεσιών και συναφών αρμοδιοτήτων στην κεντρική διοίκηση του Κράτους, □ υπάγονται στη διοίκηση μελών της Κυβέρνησης □ λειτουργούν για την εξυπηρέτηση σκοπών δημόσιου συμφέροντος σε αντίστοιχους τομείς της δημόσιας πολιτικής □ αναπτύσσουν έναν επιτελικό, κατά κανόνα, ρόλο στα αντίστοιχα πεδία της δημόσιας πολιτικής, περιλαμβανομένης της κατάρτισης και εποπτείας της εφαρμογής του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει επιμέρους δράσεις και συμπεριφορές.

7ο Κεφάλαιο: Η λειτουργία του κοινοβουλευτικού συστήματος

7.1 Η Αρχή της Προεδρευόμενης Δημοκρατίας

Στο πρώτο κιάλας άρθρο του Συντάγματος ορίζεται η μορφή του πολιτεύματος, που είναι η προεδρευόμενη δημοκρατία, κάτι το οποίο δείχνει τη θέση του ΠτΔ στη λειτουργία του κοινοβουλευτικού συστήματος.

Ο ΠτΔ, ως αρχηγός του κράτους, είναι το όργανο που υποκατέστησε τον Βασιλιά, στη βασιλευόμενη δημοκρατία, αλλά χωρίς την ίδια (με τον Βασιλιά) πολιτική εξουσία.

Ο προεδρευόμενος χαρακτήρας του πολιτεύματος σημαίνει ότι για τη διενέργεια των οποιωνδήποτε πράξεων ο ΠτΔ χρειάζεται τη σύμπραξη της κυβέρνησης (του αρμόδιου Υπουργού) ενώ αντίθετα είναι ρητά καθορισμένες, οι περιπτώσεις που ασκεί αρμοδιότητες χωρίς προσυπογραφή.

Συνοπτικά, ο ΠτΔ είναι αρχηγός της εκτελεστικής λειτουργίας, παράγοντας της νομοθετικής, διεθνής προστάτης και ρυθμιστής του πολιτεύματος.

7.2 Η Κοινοβουλευτική Αρχή

Κοινοβουλευτική αρχή είναι ο κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο η κυβέρνηση εξαρτάται από την εμπιστοσύνη της Βουλής, με άλλα λόγια αναλαμβάνει και ασκεί νομίμως στα καθήκοντά της, μόνο εφόσον και καθόσον έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από την τελευταία.

Οι τρεις λογικές στιγμές της κοινοβουλευτικής αρχής:
- υποχρεωτική ψήφος εμπιστοσύνης της Βουλής προς την κυβέρνηση
- αρχή της δεδηλωμένης
- μετέπειτα πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας

7.3 Η αρχή της Δεδηλωμένης

Στην Ελλάδα η αρχή της δεδηλωμένης καθιερώθηκε άτυπα το 1875 . Ως τότε ίσχυε η λεγόμενη «θεωρία του κηπουρού»: ο Βασιλιάς μπορούσε να διορίσει πρωθυπουργό όποιον ήθελε, ακόμα και τον κηπουρό του. Αιτία για την καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης ήταν άρθρο του Χαριλάου Τρικούπη στην εφημερίδα «Καιροί» της 29.6.1874 με τον τίτλο «Τίς πταίει», στο οποίο κατηγορούσε τον βασιλιά, επειδή διορίζε κατά βούλησιν πρωθυπουργούς από τα κόμματα της μειοψηφίας χωρίς να λαμβάνει υπόψιν του τα αποτελέσματα των εκάστοτε βουλευτικών εκλογών. Ο Γεώργιος ο Α΄ δεσμεύτηκε τον Αύγουστο του 1875 στον λόγο του Θρόνου ενώπιον του Κοινοβουλίου ότι θα διορίζε στο εξής μόνο πρωθυπουργούς που θα απολάμβαναν την εμπιστοσύνη της Βουλής.

Η αρχή της δεδηλωμένης σημαίνει ότι η εξάρτηση της κυβέρνησης από τη Βουλή εκτείνεται και στη φάση διορισμού κυβέρνησης και ειδικότερα του πρωθυπουργού και άρα αποτελεί μία προβολή της κοινοβουλευτικής αρχής.

Η αρχή της δεδηλωμένης τυποποιείται το άρθρο 37 Συντ. και σημαίνει ότι:

η κυβέρνηση δεν αρκεί να αποδειχτεί μετά το διορισμό της ότι διαθέτει την εμπιστοσύνη της Βουλής, αλλά θα πρέπει να αποδεικνύεται -τεκμηριώνεται βάσιμα ότι τη διαθέτει ήδη κατά τη στιγμή του διορισμού της.

ο αρχηγός του κράτους υποχρεούνται να διορίσει πρωθυπουργό, τον αρχηγό της «δεδηλωμένης» κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, έτσι ώστε να τεκμαίρεται η εμπιστοσύνη της Βουλής προς το πρόσωπό του και προς την κυβέρνηση που εκείνος θα σχηματίσει.

η σχετική αρμοδιότητα του αρχηγού του κράτους είναι δέσνια από την καταγραφή των δυνάμεων στη Βουλή και την ύπαρξη δεδηλωμένης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

οι σχέσεις Βουλής - κυβέρνησης διαρρυθμίζονται πλήρως και όχι μόνο μετά αλλά και πριν από τον διορισμό της κυβέρνησης.

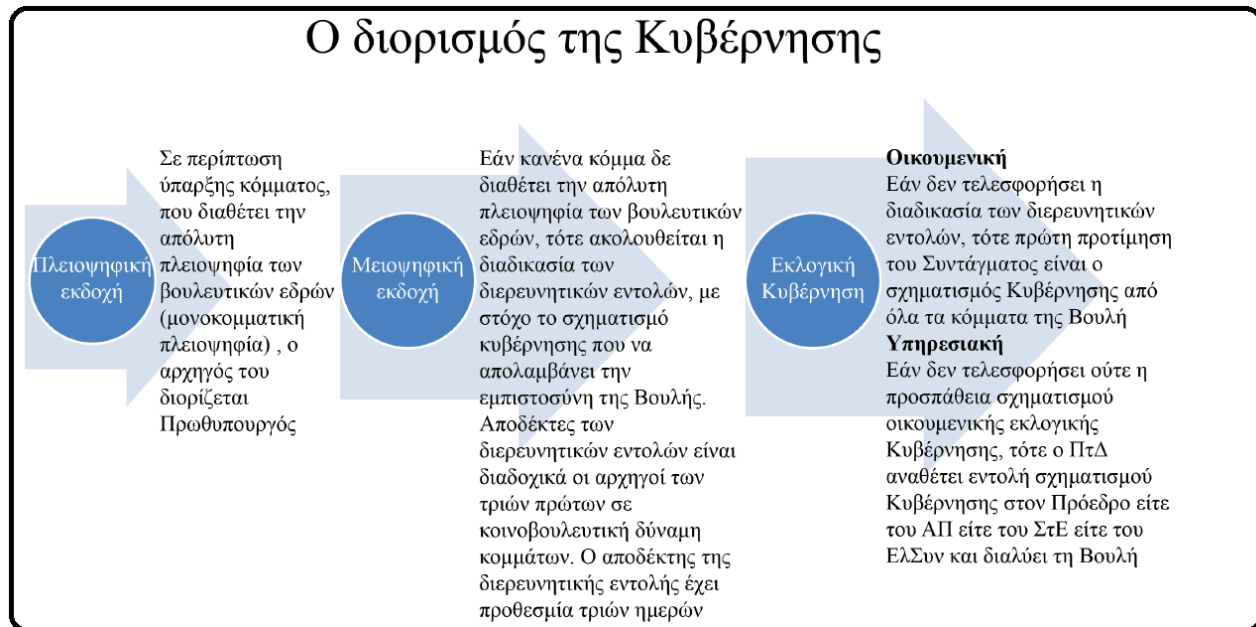
Όταν κανένα κόμμα δεν έχει την απόλυτη πλειοψηφία ο ΠτΔ δε διορίζει κανέναν ως Πρωθυπουργό παρά μόνο παρέχει στον αρχηγό του κόμματος που έχει τη σχετική πλειοψηφία των εδρών της Βουλής, διερευνητική εντολή, στο πλαίσιο των ρυθμιστικών του αρμοδιοτήτων.

Στόχος των διερευνητικών εντολών είναι να διακριβωθεί η δυνατότητα σχηματισμού κυβέρνησης, που θα λάβει ψήφο εμπιστοσύνης. Εάν η πρώτη διερευνητική εντολή δεν έχει αποτέλεσμα, εντός τριών ημερών ο ΠτΔ παρέχει τη δεύτερη στον αρχηγό του δεύτερου κόμματος και αν και αυτή αποτύχει, η εντολή δίνεται στον αρχηγό του τρίτου κόμματος.

Ο διορισμός του πρωθυπουργού στην περίπτωση που κανένα κόμμα δεν έχει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, συνεπάγεται και προϋποθέτει συμφωνία δύο ή περισσότερων κομμάτων για τον σχηματισμό κυβέρνησης ή κυβέρνησης Συνασπισμού.

Αν δεν τελεσφορήσουν οι διερευνητικές εντολές δηλαδή επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης, γίνεται υποχρεωτική η προσφυγή στις κάλπες, δηλαδή η διενέργεια εκλογών.

Έτσι αναδεικνύεται η ανάγκη για σχηματισμό εκλογικής Κυβέρνησης.

7.4 Η παροχή ψήφου εμπιστοσύνης από την βουλή

Η εξάρτηση της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής (κοινοβουλευτική αρχή) σημαίνει ότι η κυβέρνηση υποχρεούται μέσα σε 15 μέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού να παρουσιαστεί στη Βουλή και να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης. Αν δεν ληφθεί η ψήφος αυτή, η κυβέρνηση απαλλάσσεται αυτόματα από τα καθήκοντα της.

Κατά το άρθρο 84 §1 Σ, λοιπόν, μέσα σε 15 ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού η Κυβέρνηση υποχρεούται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης. Είτε μετά από γενικές βουλευτικές εκλογές είτε μέσω της βουλευτικής περιόδου, εφόσον έχει επέλθει αλλαγή του προσώπου του Πρωθυπουργού, καθώς, όπως είπαμε, αλλαγή Πρωθυπουργού σημαίνει και νέα Κυβέρνηση και άρα υποχρέωση της τελευταίας να ζητήσει εκ νέου ψήφο εμπιστοσύνης.

Εξαιρεση στην υποχρέωση κάθε Κυβέρνησης να ζητάει ψήφο εμπιστοσύνης αμέσως μετά το σχηματισμό της αποτελεί ο διορισμός εκλογικής κυβέρνησης, είτε οικουμενικού είτε υπηρεσιακού χαρακτήρα, μετά την ατελέσφορη κατάληξη της διαδικασίας των διερευνητικών εντολών ακριβώς γιατί συνδέεται με τη διάλυση της Βουλής (άρθρο 37

παρ. 3 Σ). Οπότε μια εκλογική κυβέρνηση είναι η μόνη που δεν χρειάζεται ψήφο εμπιστοσύνης. Αντίθετα, οικουμενική που δεν είναι εκλογική αλλά σκοπεύει να κυβερνήσει και όχι να οδηγήσει τη χώρα σε εκλογές, πρέπει να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης

7.5 Η Κοινοβουλευτική αρχή καθ' όλη τη διάρκεια της Κυβερνητικής Θητείας

Η λογική της κοινοβουλευτικής αρχής εκτείνεται σε όλη τη διάρκεια της θητείας της κυβέρνησης, οπότε και τεκμαίρεται ότι η κυβέρνηση εξακολουθεί να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη ή έστω την ανοχή της πλειοψηφίας της Βουλής.

Σύμφωνα με το άρθρο 84 Συντ., η Βουλή μπορεί με απόφαση της να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την κυβέρνηση ή από μέλος της. Ψήφος εμπιστοσύνης μπορεί να ζητηθεί οποτεδήποτε από την κυβέρνηση, ανάλογα με την πολιτική συγκυρία.

Η αντιπολίτευση από την πλευρά της μπορεί να υποβάλει πρόταση δυσπιστίας, η οποία αποτελεί το πιο δυνατό μέσο κοινοβουλευτικού ελέγχου στη διάθεση της αντιπολίτευσης.

Διαδικαστικά, μια πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογραμμένη από το ένα έκτο τουλάχιστον των βουλευτών και να περιλαμβάνει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση. Για να γίνει δεκτή, μια πρόταση δυσπιστίας απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, δηλαδή οι ψήφοι από 151 βουλευτές, κατά της κυβέρνησης.

Κοινοβουλευτική αρχή

Η κοινοβουλευτική αρχή είναι:

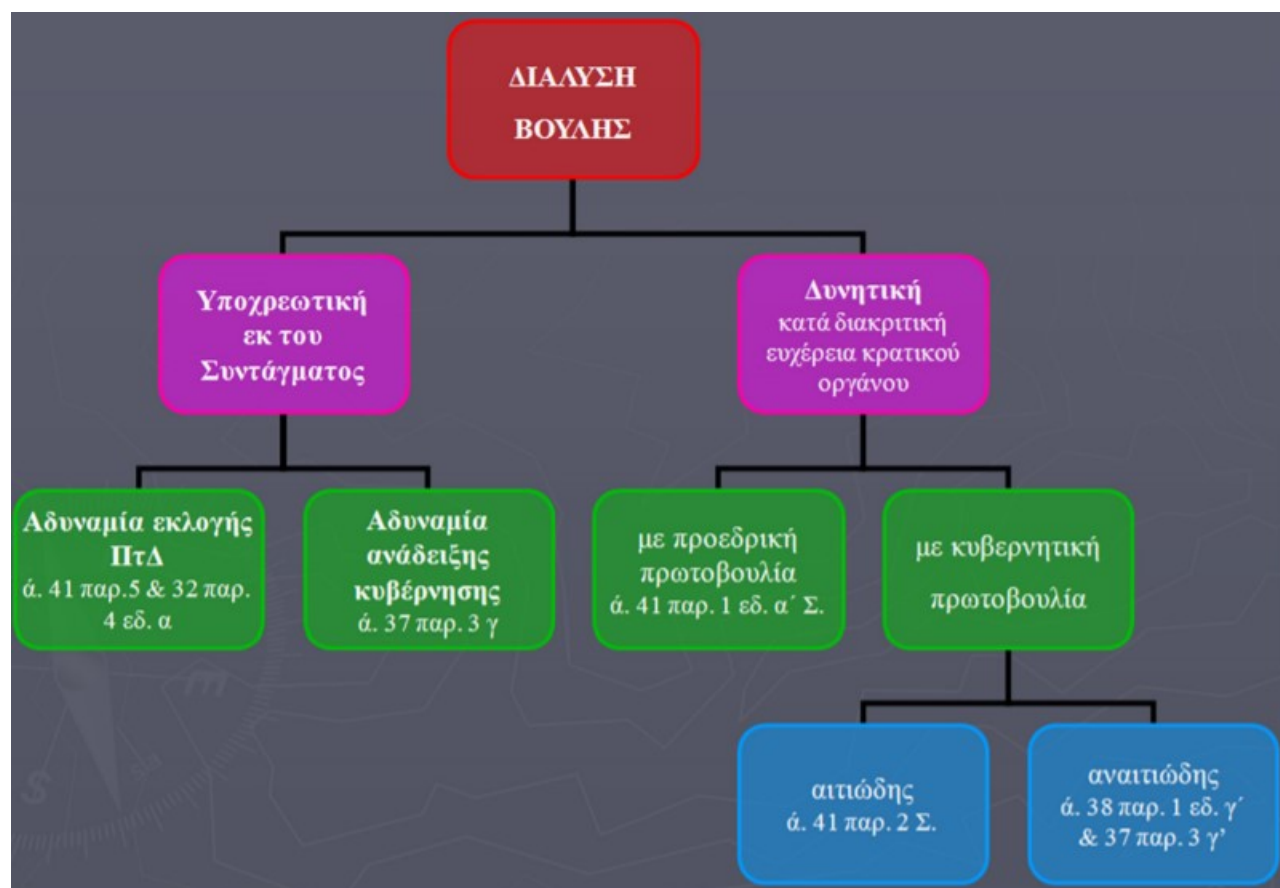
- Κανόνας που αφορά τη συγκρότηση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας, εφόσον εξαρτά την ανάδειξη και νόμιμη λειτουργία της Κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής.
- Κριτήριο που αφορά την αυστηρότητα ή τη χαλαρότητα της διάκρισης μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας, και ειδικότερα σηματοδοτεί μία πιο χαλαρή διάκριση μεταξύ των δύο εξουσιών.

7.6 Η διάλυση της βουλής

Διάλυση της Βουλής έχουμε όταν τερματίζεται πρόωρα η θητεία της Βουλής, πριν δηλαδή την περάτωση της τετραετίας, που προβλέπει ως κανονική διάρκεια της θητείας της, το άρθρο 53 Συντ.

Διάλυση επιτρέπεται μόνο για λόγο που προβλέπεται περιοριστικά στο Σύνταγμα. Η διάλυση προβλέπεται στις ρητά προβλεπόμενες από το Σύνταγμα περιπτώσεις: υποχρεωτική όταν υπάρχει αδυναμία της Βουλής να εκλέξει Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η δεύτερη περίπτωση είναι όταν η Βουλή δεν μπορεί να εκλέξει βιώσιμη κυβέρνηση.

Υπάρχει ακόμη η δυνητική διάλυση της Βουλής: **α) με προεδρική πρωτοβουλία, β) με κυβερνητική πρωτοβουλία.**

Κεφάλαιο 8: Αναθεώρηση, τροποποίηση και εγγυήσεις τήρησης και προστασίας του Συντάγματος

8.1 Η αναθεώρηση του τυπικού Συντάγματος γίνεται αποκλειστικά με βάση μια αυστηρή και τυπική διαδικασία.

Η αναθεώρηση του τυπικού Συντάγματος συντελείται αποκλειστικά με βάση μίαν αυστηρή και τυπική διαδικασία. Κάθε άλλη διαδικασία τροποποίησης των γραπτών συνταγματικών διατάξεων, παράλληλη προς την καθιερωμένη, θεωρείται άρνηση ή

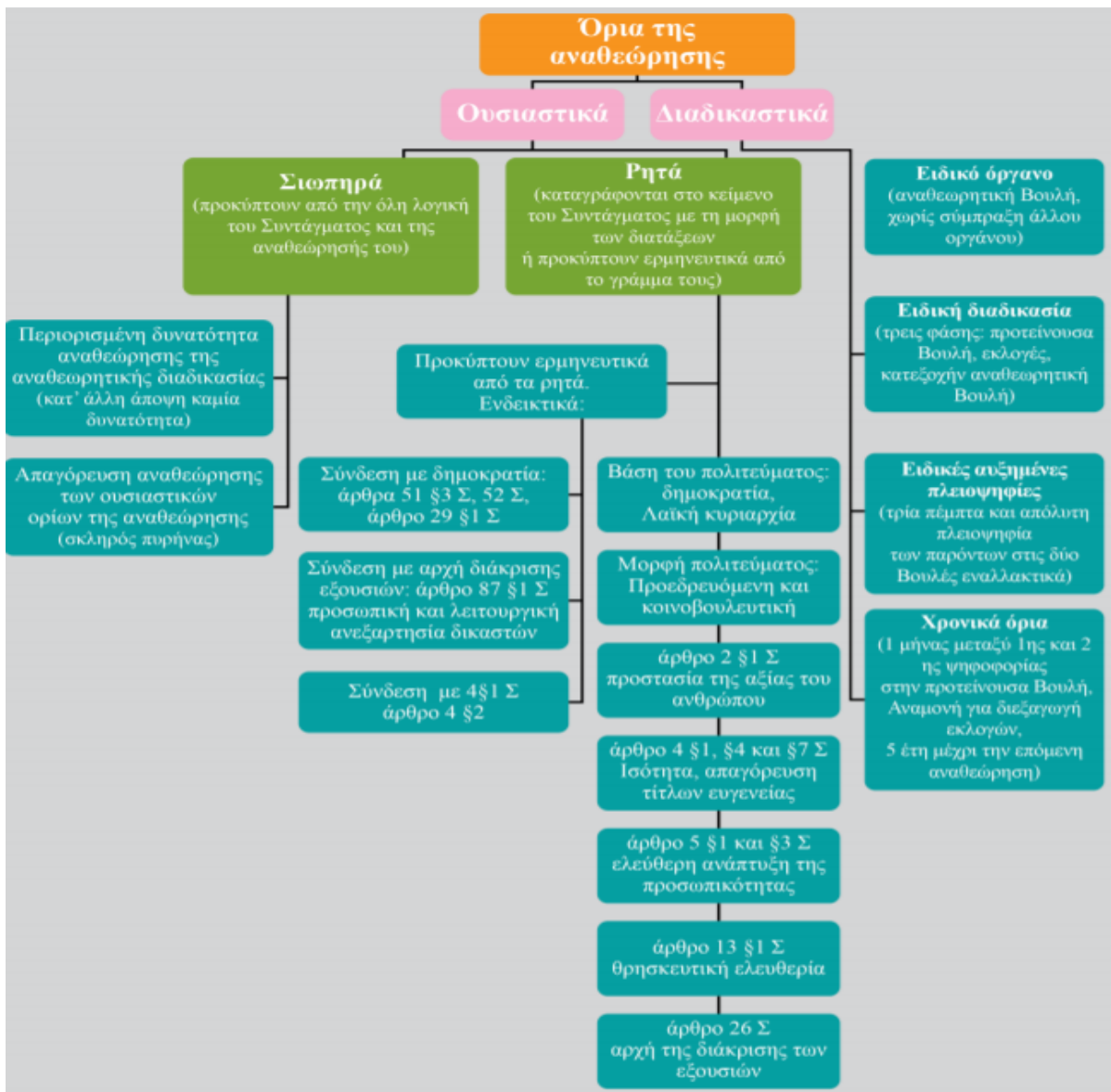
προσβολή του αυστηρού και τυπικού του χαρακτήρα. Εφόσον προβλέπεται στο ίδιο το Σύνταγμα, η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος είναι συντεταγμένη λειτουργία και η σχετική αρμοδιότητα ανατίθεται σε συγκεκριμένο όργανο (στο ελληνικό Σύνταγμα στην «αναθεωρητική Βουλή») και πρέπει να ασκείται με βάση τα προβλεπόμενα στο συνταγματικό κείμενο. Δεν νοείται, συνεπώς, ασύντακτη διαδικασία αναθεώρησης, και κατά τούτο η τελευταία διαφοροποιείται από την άσκηση της συντακτικής εξουσίας, που δεν ρυθμίζεται -και είναι λογικά αδύνατο να ρυθμίζεται- από το Σύνταγμα, καθώς το τελευταίο είναι το απαύγασμά της.

✦ **Η διαδικασία αναθεώρησης γίνεται σε τρεις φάσεις:**

Στην πρώτη φάση, η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος αρχίζει με την πρόταση των πενήντα τουλάχιστον βουλευτών. Επί της πρότασης των πενήντα βουλευτών πρέπει να ληφθεί απόφαση της Βουλής. Για να περάσει η διαδικασία στη δεύτερη φάση της, η πρόταση πρέπει να εγκριθεί από μια αυξημένη πλειοψηφία τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών, δηλαδή τουλάχιστον 180 βουλευτές. Η ίδια πλειοψηφία πρέπει να επιτευχθεί και σε δεύτερη σε σειρά ψηφοφορία μετά από έναν τουλάχιστον μήνα.

Η δεύτερη φάση αφορά την επόμενη -την αναθεωρητική Βουλή. Η αναθεωρητική διαδικασία ολοκληρώνεται με τη συνεργασία των δύο αυτών Βουλών και ανάλογα με το εκλογικό αποτέλεσμα που θα προκύψει από τις εκλογές που μεσολαβούν.

Η τρίτη φάση γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 110 Συντ. «η επόμενη Βουλή, κατά την πρώτη σύνοδο της, αποφασίζει με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών της σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις. Με άλλα λόγια, με την απόφαση της προτείνουσας Βουλής καθορίζονται ειδικά οι διατάξεις που προτείνεται να αναθεωρηθούν όχι όμως και το συγκεκριμένο περιεχόμενό τους. Η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος εφόσον λάβει την απαραίτητη πλειοψηφία ολοκληρώνεται με την έκδοση και δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης ειδικού ψηφίσματος της Βουλής.

8.2 Γενικές εγγυήσεις τήρησης του Συντάγματος

1ον Διάκριση των λειτουργιών : Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών λειτουργεί ως συνθήκη πραγμάτωσης της λαϊκής κυριαρχίας ή εγγύηση τήρησης του Συντάγματος. Μέσω αυτής επιτυγχάνεται ο περιορισμός της παντοδυναμίας και ο έλεγχος της κρατικής αυθαιρεσίας κυρίως δια μέσου της οριοθέτησης και υποταγής της δράσης της στην αρχή της νομιμότητας και της υπεροχής του νόμου έναντι όλων των άλλων κρατικών πράξεων.

2^{ον} Δημοσιότητα Ο κανόνας της δημοσιότητας υποχρεώνει τις δημόσιες αρχές να ενεργούν πάντα δημόσια και όχι μυστικά ή κρυφά, να λαμβάνουν τις αποφάσεις τους και να ενεργούν υπό το φως της ημέρας, υπό το άγρυπνο βλέμμα του λαού και υπό τον διαρκή έλεγχο της κοινής γνώμης.⁴¹⁸ Σήμερα, η εγγύηση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της δημοσιότητας των συνεδριάσεων της Βουλής (www.hellenicparliament.gr) από το κανάλι Βουλής, της διαβούλευσης των νομοσχεδίων και της διαύγειας.

3^{ον} Ευθύνη δημοσίων αρχών: Η ευθύνη των δημοσίων αρχών εμφανίζεται με τρεις όψεις την ηθικοπολιτική, την πολιτική και την ποινική. Κατά τον Μανιτάκη, ηθικο(-πολιτική) ευθύνη φέρουν ενώπιον του λαού για τις πράξεις τους και υπόκεινται στον έλεγχό του και οι τρεις εξουσίες.

Πολιτική ευθύνη στο κοινοβουλευτικό σύστημα φέρει κυρίως και πρωταρχικά η Κυβέρνηση και οι Υπουργοί.

Ποινική ευθύνη φέρουν οι φορείς της εκτελεστικής εξουσίας, κυρίως ο Πρωθυπουργός και οι Υπουργοί, και εντελώς εξαιρετικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Άλλη συνέπεια της ευθύνης των Υπουργών είναι η ενώπιον της Βουλής, την εμπιστοσύνη της οποίας πρέπει να απολαμβάνουν διαρκώς κατά το άρθρο 84Σ, η άσκηση λογοδοσίας, απαντώντας σε ερωτήσεις και επερωτήσεις των βουλευτών κάθε φορά που χρειάζεται.

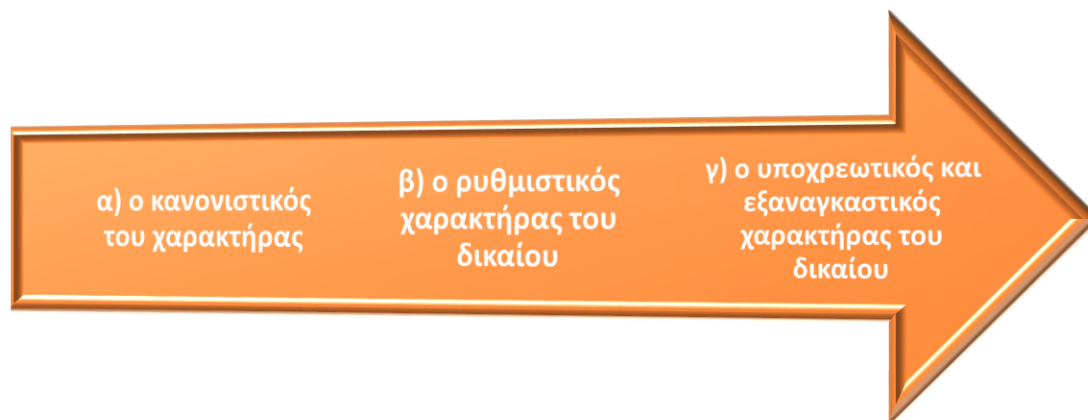
ΜΕΡΟΣ Β.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ (ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ & ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ)

1. Το δίκαιο και τα χαρακτηριστικά του

Το δίκαιο αποτελούν οι κανόνες και οι αρχές που ρυθμίζουν σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, με τρόπο υποχρεωτικό, εξαναγκαστικό και ετερόνομο στη συμπεριφορά των ανθρώπων που αποτελούν τα μέλη μιας κοινωνίας.

Χαρακτηριστικά του δικαίου είναι:

Το δίκαιο χαρακτηρίζεται ως θετό, είναι ισχύον και η νομική του ισχύς εξαρτάται από την τυπική και ουσιαστική ισχύ του.

Το δίκαιο διακρίνεται από την ηθική του ατόμου, η οποία συνίσταται στους κανόνες εκείνους συμπεριφοράς που απορρέουν από τη συνείδηση του καθενός, με τρόπο αυτόνομο.

2. Η έννομη τάξη

Με τον όρο έννομη τάξη αποκαλείται ένα σύστημα κανόνων και αρχών δικαίου, που είναι ιεραρχικά δομημένο και χαρακτηρίζεται από ενότητα και πληρότητα. Το δίκαιο και η έννομη τάξη αποβλέπουν στη ρύθμιση της ανθρώπινης κοινωνικής συμβίωσης και στην καταναγκαστική εφαρμογή των κανόνων δικαίου στο πλαίσιο της κοινωνικής συμβίωσης.

3. Ο κανόνας δικαίου

Η έννομη τάξη συγκροτείται από κανόνες δικαίου, δικαιοίκες αρχές και ατελείς διατάξεις. Ως πραγματικό του κανόνα δικαίου ονομάζεται το σύνολο των προϋποθέσεων και των

πραγματικών περιστατικών, με τα οποία ο νομοθέτης συνδέει την επέλευση ενός έννομου αποτελέσματος.

Ως έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου καλούνται τα δικαιώματα και υποχρεώσεις, που ως επιδιωκόμενα από τον νομοθέτη αποτελέσματα δημιουργούνται, αλλοιώνονται ή καταργούνται, εφόσον συντρέχουν τα στοιχεία που συγκροτούν το πραγματικό, δηλαδή τις προϋποθέσεις εφαρμογής ενός κανόνα δικαίου. Η έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου καλείται κύρωση.

Οι κυρώσεις έχουν ως συνέπεια την ανάπτυξη ευθύνης και

α) ποινικής

β) αστικής

Δύο ειδικές περιπτώσεις κανόνων δικαίου είναι τα τεκμήρια (μαχητά και αμάχητα) και το πλάσμα δικαίου,

α) τεκμήριο δικαίου= όταν ο κανόνας δικαίου προκειμένου να διευκολυνθεί η απόδειξη ενός γεγονότος, συνάγει ένα συμπέρασμα ως προς αυτό, από ένα άλλο γεγονός, που είναι βέβαιο, ή αποδεδειγμένο, καλείται τεκμήριο,

β) πλάσμα δικαίου εισάγουν οι κανόνες που αποδέχονται ότι συντρέχει κάτι που στην πραγματικότητα δεν συμβαίνει.

Εκτός από τους κανόνες δικαίου, το δίκαιο αποτελείται από αρχές. Οι αρχές του δικαίου δεν περιέχουν πραγματική και έννομη συνέπεια, όπως συμβαίνει με τους κανόνες δικαίου. Αντίθετα χαρακτηρίζονται από αφαιρετικότητα και γενικότητα. Τέτοιες αρχές είναι η δημοκρατική αρχή, η αρχή της αξίας του ανθρώπου, η αρχή της αναλογικότητας, η αρχή της ισότητας και η αρχή της νομιμότητας.

Η σημασία των αρχών είναι πολύ μεγάλη γιατί αυτές κατευθύνουν το δίκαιο και τους ερμηνευτές του και βοηθούν στην ενοποιημένη εφαρμογή του.

4. Η ερμηνεία του δικαίου

Πρόκειται για μια διαδικασία, που οδηγεί στην ακριβή κατανόηση του περιεχομένου, προκειμένου ο εφαρμοστής του δικαίου να προβεί στον ορθό νομικό χαρακτηρισμό.

Οι μέθοδοι ερμηνείας είναι:

α) η γραμματική ερμηνεία

Η γραμματική ερμηνεία αναζητά το πραγματικό νόημα ενός κανόνα δικαίου ξεκινώντας από την λεκτική, γραμματική του διατύπωση.

β) η ιστορική ερμηνεία ανατρέχει στην προπαρασκευαστική εργασία για τον νόμο, όπως π.χ. η αιτιολογική του έκθεση ή τα πρακτικά.

γ) η συστηματική ερμηνεία

Στοχεύει στην ενοποιημένη και εναρμονισμένη ερμηνεία του δικαίου. Δηλαδή λαμβάνει υπόψη του ότι ο κάθε κανόνας δικαίου συνδέεται με ένα υποσύστημα κανόνων δικαίου.

δ) η τελεολογική ερμηνεία

Αυτή η ερμηνεία εστιάζει στον σκοπό, στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα του νόμου.

ε) η συγκριτική ερμηνεία

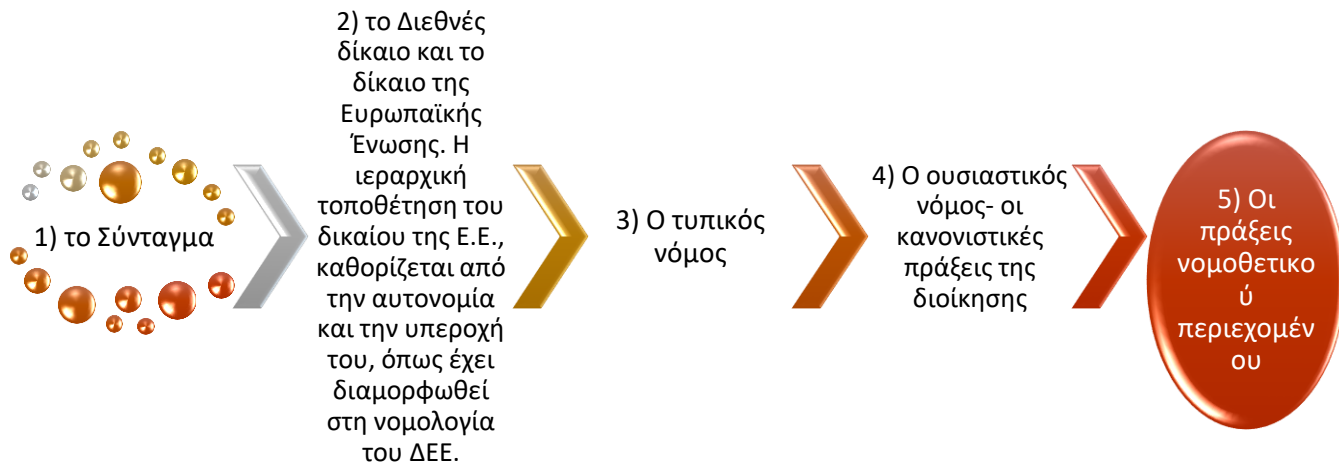
Σε αυτήν χρησιμοποιούνται αλλοδαπές έννομες τάξεις, λύσεις σε άλλα κράτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

5. Πηγές Δικαίου

Με τον όρο πηγές δικαίου γίνεται αναφορά στους κανόνες και τις αρχές του δικαίου. (όπως έχει ήδη αναφερθεί στο Α μέρος των σημειώσεων) η πυραμίδα των κανόνων δικαίου ιεραρχικά είναι η εξής:

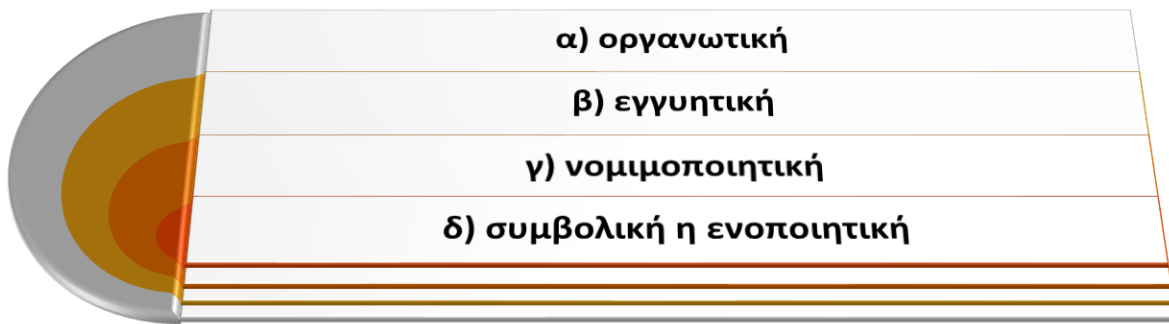

6. Το Σύνταγμα

Το Σύνταγμα αποτελεί τον θεμελιώδη νόμο του κράτους. Πρόκειται για έναν νόμο ιδιότυπο, δεσμευτικό και υποχρεωτικό ως προς το περιεχόμενό του. Μέσω του Συντάγματος, ρυθμίζεται η οργάνωση του κράτους, η άσκηση της κρατικής εξουσίας και των αρμοδιοτήτων των οργάνων του κράτους και τη γενικότερη κοινωνική συμβίωση των πολιτών.

7. Οι Λειτουργίες του Συντάγματος

Οι σημαντικότερες λειτουργίες του Συντάγματος είναι:

- Η οργανωτική λειτουργία: οργανώνει και επιμερίζει την κρατική εξουσία, δηλαδή προβλέπει τα όργανα που εκφράζουν τη βούληση της (Βουλή, Υπουργικό Συμβούλιο), τις διαδικασίες συγκρότησης και λειτουργίας τους.

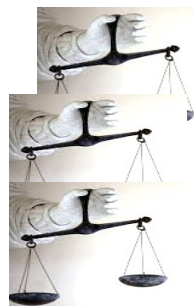
- Η εγγυητική λειτουργία: αναφέρεται στην κατοχύρωση των συνταγματικών δικαιωμάτων, τα οποία εγγυώνται την προστασία του πολίτη έναντι της κρατικής εξουσίας, αλλά και έναντι των ιδιωτών, μεταξύ τους σχέσεις.

- Η νομιμοποιητική λειτουργία: του Συντάγματος εξασφαλίζει την νομιμοποίηση του τρόπου με τον οποίο η εξουσία ασκεί τα καθήκοντά της και την ειρηνική επίλυση των διαφορών.

- Η συμβολική - ενοποιητική λειτουργία : αφού το Σύνταγμα αποτελεί ένα από τα σύμβολα της έννομης τάξης (όπως π.χ. η σημαία και ο εθνικός ύμνος).

8. Οι Άτυπες Τροποποιήσεις του Συντάγματος

Αν και το Σύνταγμα αναθεωρείται μόνο με τυπική και αυστηρή διαδικασία, δηλαδή έτσι αλλάζει το τυπικό Σύνταγμα. Το ουσιαστικό Σύνταγμα υφίσταται κάποιες άτυπες και

άδηλες μεταβολές που στο συνταγματικό δίκαιο αποκαλούνται:

α) συνθήκες του πολιτεύματος

β) συνταγματικό έθιμο

γ) συνταγματική πρακτική

Πιο αναλυτικά, α) στην ελληνική έννομη τάξη συνθήκη του πολιτεύματος θα μπορούσε να θεωρηθεί ο διορισμός υπηρεσιακών υπουργών, στα υπουργεία που είναι κρίσιμα για τη διενέργεια γενικών βουλευτικών εκλογών, στο διάστημα της εκλογικής περιόδου.

β) έθιμο θεωρείται μια μακρά και επαναλαμβανόμενη πρακτική η οποία τηρείται από τα υποκείμενα με συνείδηση υπακοής σε κανόνα δικαίου.

γ) η συνταγματική πρακτική αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα όργανα του κράτους εφαρμόζουν στην πράξη συγκεκριμένες συνταγματικές διαδικασίες και διατάξεις χωρίς να συνοδεύεται από συνείδηση υποχρεωτικότητας.

9. Συντακτικές Πράξεις και Ψηφίσματα

Οι Συντακτικές πράξεις και τα ψηφίσματα έχουν αυξημένη τυπική ισχύ, αντίστοιχη με αυτήν του τυπικού Συντάγματος. Οι πράξεις αυτές αποτελούν τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται νομικά η συντακτική εξουσία.

Τα ψηφίσματα είναι πράξεις συντακτικών συνελεύσεων και εκδίδονται σε συνταγματικά μεταβατικές περιόδους, όπως π.χ. στην περίοδο της αποκατάστασης του ελληνικού δημοκρατικού πολιτεύματος. Τα ψηφίσματα έχουν αυξημένη τυπική σχέση αλλά με χαρακτήρα αποσπασματικό, ειδικό και προσωρινό.

10. Η Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Το διεθνές δίκαιο έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Θεμελιώδους σημασίας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα του ΟΗΕ.

Ιδιαίτερη σημασία και επίδραση στο εθνικό δίκαιο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαθέτει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

11. Το Έθιμο

Ως έθιμο καλείται ο άγραφος εκείνος κανόνας δικαίου, που διαμορφώνεται με τη μακρόχρονη και ομοιόμορφη τήρηση συγκεκριμένης συμπεριφοράς των μελών μιας κοινωνίας, με συνείδηση δικαίου.

12. Ο Νόμος

Ως νόμος ορίζεται το σύνολο εκείνων των κανόνων δικαίου που διαθέτουν γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα. Η γενικότητα του νόμου σημαίνει ότι οι ρυθμίσεις που θέτει δεν πρέπει να αναφέρονται σε έναν μόνο προσδιορισμένο αριθμό ατόμων.

α) **Ουσιαστικός νόμος** αποκαλείται κάθε δικαϊκή πράξη της πολιτείας η οποία εμπεριέχει κανόνες δικαίου άσχετα από το όργανο που την εξέδωσε και τη διαδικασία μέσα από την οποία προήλθε.

β) **Τυπικός νόμος** ονομάζεται ο νόμος άσχετα με το αν περιέχει κανόνες δικαίου, ο οποίος εκδίδεται από τα όργανα που έχουν νομοθετική αρμοδιότητα στο ελληνικό πολίτευμα, δηλαδή τη Βουλή και τον ΠτΔ

γ) **Η διαδικασία παραγωγής νόμου** :Οι νόμοι παράγονται με την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας, η οποία διακρίνεται σε τακτική και εξαιρετική. Τακτική ονομάζεται η διαδικασία έκδοσης κανόνων δικαίου από τη Βουλή που διαθέτουν τη μορφή τυπικού νόμου, που εκδίδονται σε έκτακτες και επείγουσες περιπτώσεις από τον ΠτΔ, μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου.

δ) Υπόσταση και ισχύς νόμου: Η τυπική ισχύς του νόμου ξεκινά με την δημοσίευση στο ΦΕΚ. Η ουσιαστική ισχύς του νόμου, η ουσιαστική υποχρέωση δηλαδή συμμόρφωσης στις διατάξεις του, αρχίζει δέκα μέρες μετά τη δημοσίευσή του στο ΦΕΚ ή αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά, από την ημερομηνία που ο ίδιος ορίζει.

13. Τα Είδη του Νόμου

Εκτός από τον τυπικό και ουσιαστικό νόμο υπάρχουν και ειδικότερες κατηγορίες:

✚ **οι νόμοι μέτρα, οι ατομικοί νόμοι, οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος, οι εφάπαξ νόμοι, οι εκτελεστικοί νόμοι, οι οργανικοί νόμοι και οι νόμοι πλαίσιο**

✚ **οι νόμοι μέτρα είναι νόμοι, που εκδίδονται για να ρυθμιστεί ένα συγκεκριμένο και επείγον κοινωνικό πρόβλημα ή ζήτημα.**

✚ **ατομικοί νόμοι είναι εκείνοι που ρυθμίζουν ειδικές και συγκεκριμένες περιπτώσεις εκ των προτέρων γνωστές.**

✚ **νόμοι με αυξημένη τυπική σχέση είναι τα νομοθετήματα, τα οποία σύμφωνα με ρητή συνταγματική διάταξη, αποκτούν τυπική δύναμη, υπέρτερη σε σχέση με τους άλλους τοπικούς νόμους.**

✚ **εφάπαξ οι νόμοι είναι οι τυπικοί νόμοι που εκδίδονται μόνο μια φορά σε τακτή προθεσμία από τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος.**

✚ **εκτελεστικοί νόμοι είναι τυπικοί νόμοι, η έκδοση των οποίου προβλέπεται ρητά από και συνταγματικές διατάξεις.**

✚ **οργανικοί ή οργανωτικοί νόμοι είναι αυτοί που η έκδοση τους προβλέπεται από συνταγματικές διατάξεις, προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στη συγκρότηση και λειτουργία των άμεσων οργάνων του κράτους.**

✚ **Νόμοι πλαίσιο, είναι οι νόμοι που προβλέπονται στο άρθρο 43 Συντ. Οι νόμοι αυτοί ψηφίζονται πάντοτε από την Ολομέλεια της Βουλής, δίνουν γενικές κατευθύνσεις και χαράσσουν γενικές ρυθμίσεις.**

14. Τα Προεδρικά Διατάγματα και οι Κανονιστικές Πράξεις της Διοίκησης.

Τα Προεδρικά Διατάγματα και οι κανονιστικές πράξεις αποτελούν ουσιαστικούς νόμους δηλαδή κανόνες δικαίου που εμπεριέχουν ρυθμίσεις γενικές και αφηρημένες. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος, για τον οποίο ονομάζονται κανονιστικές πράξεις.

Οι μορφές που μπορεί να λάβει η κανονιστική δραστηριότητα της εκτελεστικής λειτουργίας διακρίνονται σε:

α) αυτοτελή εκτελεστικά διατάγματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων

β) κανονιστικά Προεδρικά Διατάγματα ειδικής νομοθετικής εξουσιοδότησης που εκδίδονται από τον ΠτΔ με τη συνυπογραφή του αρμόδιου υπουργού, ο οποίος αναλαμβάνει και την ευθύνη για την έκδοσή τους.

γ) κανονιστικά προεδρικά διατάγματα γενικής νομοθετικής εξουσιοδότησης.

Οι νόμοι αυτοί χαράσσουν τις γενικές αρχές και τις κατευθύνσεις της ρύθμισης, που πρέπει να ακολουθηθεί, ενώ θέτουν χρονικά όρια στην χρήση της σχετικής εξουσιοδότησης.

δ) Κανονιστικές Πράξεις της διοίκησης.

Οι πράξεις αυτές εκδίδονται από άλλα όργανα της διοίκησης, χωρίς τη συμμετοχή του ΠτΔ.